

Miljömålsrådets gemensamma åtgärdslista

2019

Miljömålsrådets kansli

Tel: 010-698 10 00

E-post: miljomalsradet@naturvardsverket.se

Postadress: C/O Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.sverigesmiljomal.se/miljomalsradet

Ärendenr: NV-02027-15

© Naturvårdsverket 2019

Omslagsillustrationer: Typoform/Ann Sjögren

Miljömålsikoner: Tobias Flygar

Ordförande har ordet

Miljömålsrådet presenterar idag för fjärde året sin lista över gemensamma åtaganden om insatser, för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Ambitionen är att frågor som lyfts i Miljömålsrådet får hög prioritet inom myndigheterna, och vi ser goda möjligheter att göra ännu mer för miljömålen.

Under året har vi haft en nystart i och med regeringsbeslutet i juni där rådet fick ett förlängt uppdrag, ny ordförande och en ny myndighet i rådet. Jag välkomnar Upphandlingsmyndighetens medverkan i Miljömålsrådet. Upphandlingsfrågorna är viktiga för att driva miljöarbetet framåt, och miljöfrågorna är viktiga för en strategisk och hållbar upphandling. När vi nu har Upphandlingsmyndigheten med oss förväntar jag mig att det kommer att påverka både rådets och Upphandlingsmyndighetens arbete på ett positivt sätt. I år tar Upphandlingsmyndigheten initiativ till en samverkansåtgärd för att stärka miljöperspektivet i offentlig upphandling för att nå den potential som den offentliga konsumentmakten har att vara en drivkraft i miljöarbetet.

I maj kommer rådet att samlas för ett internat där vi tar oss tid att på djupet diskutera den strategiska inriktningen för rådets arbete under de kommande tre åren. Vi kommer bland annat att diskutera samhällsplaneringsfrågor och viktiga målkonflikter och synergieffekter. En gemensam inriktning kommer att underlätta planeringen inom de olika myndigheterna i rådet och möjliggöra gemensamma satsningar inom prioriterade områden. Genom att ha strategiska diskussioner på våren skapar vi nu förutsättningar för en gemensam årsplanering som kan följa med in i myndigheternas ordinarie planeringscykel.

Miljömålsrådet ska ha en överblick över det samlade miljömålsarbetet i Sverige och se till att vi fortsätter prioritera angelägna och effektiva åtgärder. Jag ser med glädje att miljömålssystemet lyfts fram i regeringsförklaringen, och att utvecklingen av nya etappmål kommer att fortsätta. Den 30 januari 2019 redovisade Naturvårdsverket den fördjupade utvärderingen av miljömålen till regeringen. Miljömålsrådets myndigheter har alla bidragit till redovisningen, dels genom att delta i samverkan kring åtgärdsförslag och för vissa myndigheter även genom att ansvara för den målvisa utvärderingen av de 16 miljö kvalitetsmålen. Den fördjupade utvärderingen kommer att vara ett viktigt underlag för Miljömålsrådets myndigheter i det fortsatta arbetet för att nå miljömålen. Min ambition är att Miljömålsrådet ska använda sitt fulla mandat för att bidra till den fortsatta utvecklingen av miljömålsarbetet i Sverige.

Uppsala 26 februari 2019

Göran Enander
Miljömålsrådets ordförande

Innehåll

ORDFÖRANDE HAR ORDET	3
INNEHÅLL	4
MILJÖMÅLSRÅDET – VÅRT FJÄRDE ÅR	6
Vi bidrar till miljömålen	6
Vi är Miljömålsrådet	7
Vi fokuserar på myndigheternas miljöarbete	7
Vi åtar oss 13 nya samverkansåtgärder 2019	8
HÅLLBAR TILLVÄXT OCH KONSUMTION	10
Miljömålsrådets nya åtgärder 2019	13
Samverkan för en miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling	13
Nationella åtgärder för finansiering av samhällsomställning	15
Hållbar konsumtion och produktion för en cirkulär ekonomi	17
ENERGI/BIOENERGI	19
GIFTFRI MILJÖ	21
Miljömålsrådets nya åtgärder 2019	23
Myndighetsnätverk och gemensamma arbetsinsatser - för ökad samverkan kunskap och ett effektivare åtgärdsarbete med förorenade sediment	23
GRÖN INFRASTRUKTUR OCH LANDSKAP	25
Miljömålsrådets nya åtgärder 2019	30
Brukningsvärd jordbruksmark - för vem, till vad och när? Ny modell för värdering av jordbruksmark	30
Samverkan i samhällsplaneringen	32
Ekosystemtjänster i fysisk planering	34
Mer naturbetesmarker och ekonomiskt bärkraftiga lantbruksföretag	37
Miljökompensation	38
HAVS- OCH VATTENFÖRVALTNING	41
HÅLLBAR STADSUTVECKLING	45
Miljömålsrådets nya åtgärder 2019	49
Scenarioanalys för klimatneutral bygg- och anläggningssektor	49
HÅLLBARA TRANSPORTER	51
Miljömålsrådets nya åtgärder 2019	53
Vägledning LCA för transportinfrastruktur	53

RESURSEFFEKTIVITET	55
Miljömålsrådets nya åtgärder 2019	58
Hållbar utvinning av Omställningsmineral för en grön framtid	58
Utreda möjligheten att tillämpa befintliga metoder för att ekonomiskt kvantifiera hälsorelaterade effekter av miljörelaterade åtgärder	59

Miljömålsrådet – vårt fjärde år

Regeringen har inrättat Miljömålsrådet¹ för att stärka berörda myndigheters roll i genomförandet av miljöpolitiken och har förlängt uppdraget 2018². De 17 nationella myndigheter och länsstyrelserna, som representeras i Miljömålsrådet, har en central roll i genomförandet av åtgärder för en långsiktigt hållbar utveckling. I många fall arbetar myndigheterna vägledande för medborgare, kommuner och näringsliv i miljöarbetet.

Det finns fler myndigheter som har viktiga ansvarsområden och betydelse för att nå miljömålen. Miljömålsrådet bjuder in berörda aktörer där samverkan i åtgärdsarbetet behöver breddas.

Vi bidrar till miljömålen

Miljömålsrådet är en plattform för myndighetscheferna vid myndigheter som är strategiskt viktiga för förutsättningarna att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Att myndighetscheferna möts i Miljömålsrådet syftar till att stärka dessa myndigheters miljöarbete.

Myndigheterna ska inom befintliga resursramar verka för att kostnadseffektivt öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Rådet, som sammanträder fyra gånger per år, fokuserar på behov och möjligheter för samarbeten mellan myndigheterna.

I rådets arbete ingår inte arbete med eller utveckling av uppföljning och utvärdering av miljömålen.

Ledamöterna har gemensamt formulerat att samverkan i Miljömålsrådet ska inspirera och stödja de ingående myndigheterna, samt utgå från myndigheternas verksamheter. Målsättningarna är att Miljömålsrådets arbete ska:

- bidra till att de nationella miljömålen nås,
- lyfta och om möjligt bidra till att lösa konflikter mellan olika samhällsmål,
- få fram uppföljningsbara, myndighetsövergripande miljöåtgärder, samt
- utifrån ett helhetsbehov leda till gemensamma åtgärder inom prioriterade områden.

---

¹ Regeringsbeslut I:16, M2015/213/Mm.

² Regeringsbeslut 1:3, M2018/01711/S

Vi är Miljömålsrådet

Göran Enander, länsstyrelserna, Miljömålsrådets ordförande

Anders Sjelvgren, Boverket

Robert Andrén, Energimyndigheten

Johan Carlson, Folkhälsomyndigheten

Jakob Granit, Havs- och vattenmyndigheten

Christina Nordin, Jordbruksverket

Nina Cromnier, Kemikalieinspektionen

Cecilia Tisell, Konsumentverket

Annica Sohlström, Livsmedelsverket

Björn Risinger, Naturvårdsverket

Lars Amréus, Riksantikvarieämbetet

Herman Sundqvist, Skogsstyrelsen

Mats Persson, Strålsäkerhetsmyndigheten

Lena Söderberg, SGU

Gunilla Nordlöf, Tillväxtverket

Lena Erixon, Trafikverket

Jonas Bjelfvenstam, Transportstyrelsen

Inger Ek, Upphandlingsmyndigheten

Ett nätverk med experter från respektive myndighet stödjer rådet med underlag och konsekvensbedömningar. Miljömålsrådets kansli finns hos Naturvårdsverket men är självständigt i förhållande till myndigheten.

Vi fokuserar på myndigheternas miljöarbete

Miljömålsrådet presenterar denna lista över gemensamma åtgärder som myndigheterna åtar sig att genomföra i samverkan, för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Åtgärderna tas fram av myndigheterna själva utifrån problem som dessa identifierat i miljöarbetsarbetet.

Listorna publiceras via sverigesmiljomal.se den 1 mars varje år. I respektive årsredovisningar följer myndigheterna upp hur arbetet fortgår med rådets samverkansåtgärder.

Vi lägger kraften på åtgärder som myndigheterna själva förfogar över. Men där så är angeläget och lämpligt har rådet möjlighet att till regeringen lämna förslag, som vi menar är strategiskt viktiga för miljöarbetet men som inte ligger inom de deltagande myndigheternas mandat.

Vi åtar oss 13 nya samverkansåtgärder 2019

Under året har vi haft en nystart för rådet. I juni kom beslut från regeringen om att rådet får förlängt uppdrag till 2022, att Upphandlingsmyndigheten ska ansluta till rådet, samt att rådet får ny ordförande och representant för länsstyrelserna; landshövdingen i Uppsala. Detta regeringsbeslut tog vi i Miljömålsrådet emot med glädje, då vi anser att arbetet i rådet har ökat samverkan och samsynen mellan våra myndigheter, vilket ger bättre förutsättningar att nå Sveriges miljömål. Detta skrev vi också i vår syntesrapport som lämnades till regeringen den 7 maj, där vi föreslog regeringen att rådet skulle få ett förnyat uppdrag.

Rådet och våra myndigheter avser att i år starta 13 nya åtgärder i samverkan mellan myndigheterna. Utöver dessa fortsätter arbetet med flera åtgärder som startat under 2016–2018.

Årets nya samverkansåtgärder beskrivs utförligt enligt rubrikerna nedan. De samverkansåtgärder som initierats tidigare år³ och fortfarande pågår, eller har avslutats under verksamhetsåret (1 mars 2018 – 1 mars 2019), listar vi i punktform med kort uppföljningstext.

I de följande avsnitten beskriver vi de åtgärder som ska starta under 2019, med stöd av dessa rubriker:

Drivansvarig myndighet och samverkande myndigheter

Åtgärderna på den gemensamma listan ska genomföras av två eller flera myndigheter i samverkan. För varje samverkansåtgärd är det viktigt att vi har en drivansvarig myndighet, som nav för arbetet. Samverkande myndigheter kan bidra på olika sätt i arbetet, som tydlig samarbetspart eller som rådgivande. Myndigheterna har fattat beslut om sina åtaganden att driva eller medverka i åtgärder. I några fall har vi bjudit in myndigheter utanför Miljömålsrådet för att bidra.

Det här ska vi göra och Så här ska vi genomföra åtgärden

Åtgärderna har olika karaktär. I vissa fall vill rådet utveckla befintlig samverkan eller nya nätverk med breda frågeställningar, i andra fall är åtgärderna mer specifika och direkta. Vi har försökt att vara tydliga med vad varje åtgärd handlar om och hur vi avser att samverka.

---

³ Miljömålsrådets gemensamma åtgärdslista 2016, 2017, 2018: <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalsradet/>

Därför behövs åtgärden

Vi beskriver varför åtgärden är angelägen, vilket problem den syftar till att lösa och vad som är tänkt ska ske utifrån åtgärden. I några fall har vi även berört konflikter med andra samhällsmål – detta är något som rådet siktar på att utveckla i arbetet framöver.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till och Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Vi har försökt formulera vilka effekter vi vill att åtgärden ska leda till. Fokus är främst att se till effekt i miljön men i några fall tar vi även upp andra nyttor eller synergier med andra samhällsmål. Här finns potential att utveckla arbetet. Vi beskriver även vilka miljö kvalitetsmål, eller aspekter av generationsmålet, som huvudsakligen gynnas av åtgärden.

Tidsplan för genomförande

Vi redovisar åtgärder som ska påbörjas under året. I vissa fall är årets åtgärder tänkta som startskott för mer långsiktig samverkan. Andra är utredande och analyserande insatser som behövs som grund för konkreta åtgärder framöver. Åtgärder som startade förra året nämns kortfattat.

Hållbar tillväxt och konsumtion

I temat Hållbar tillväxt och konsumtion startar myndigheterna tre nya åtgärder. De handlar om miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling, finansiering av samhällsomställning samt om hållbar konsumtion och produktion för en cirkulär ekonomi. Arbetet fortsätter också med flera åtgärder som startade 2016–2018. Fyra åtgärder har avslutats under verksamhetsåret.

Miljömässiga samhällsutmaningar påverkar grundförutsättningarna för ekonomisk tillväxt. Inte bara vad gäller själva möjligheterna för fortsatt ekonomisk tillväxt, utan också hur ekonomisk tillväxt sker och hur branscher, produktionsprocesser och affärsmodeller utvecklas. Det är därför centralt att förstå hur samhällsutmaningar påverkar näringslivet i stort, men även hur entreprenörskapet kan användas som ett verktyg för att bemöta olika samhällsutmaningar. Detta behövs för att identifiera utvecklingsbehov vad gäller ramvillkor, men även stöd till nytta för det enskilda företaget. På så sätt kan miljöhänsyn bli ett medel för att stärka konkurrenskraften.

Synen att ekonomisk tillväxt och miljö står i motsats till varandra har börjat förändras. I allt fler sammanhang lyfts det ömsesidiga beroendet mellan miljö och ekonomi fram, liksom att ekonomi kan vara ett centralt verktyg för att nå ekologisk och social hållbarhet. En hållbar tillväxt behöver främja en resurseffektivare och grönare ekonomi och konsumtion där prissignaler, vinstmarginaler och andra ekonomiska faktorer speglar miljöns värde för samhället.

EU-kommissionen har lanserat cirkulär ekonomi och resurseffektivitet som viktiga byggstenar för ett framtida modernt, hållbart Europa. Statliga myndigheter har i uppdrag att främja goda förutsättningar för hållbar tillväxt lokalt och regionalt. Under hösten 2016 lade regeringen fram en ny strategi för hållbar konsumtion, och under 2017–2018 genomfördes ett antal av de åtgärder som nämns i strategin. Bland annat fick Konsumentverket i uppdrag att inrätta ett forum för miljösmart konsumtion och att stimulera miljösmarta konsumtionsmönster. Flera av Miljömålsrådets myndigheter arbetar med frågor kring hållbar tillväxt och konsumtion.

Åtgärderna inom ekonomi, tillväxt och konsumtion rör flera av generationsmåletns strecksatser och i förlängningen samtliga miljö kvalitetsmål.

AVSLUTADE ÅTGÄRDER 2018

- **Utveckla Bilsvaer – underlätta för konsumenter att jämföra bilmodellernas klimatpåverkan.**
Deltagande myndigheter: Konsumentverket, Energimyndigheten, Naturvårdsverket, Transportstyrelsen.
Bilsvaer är ett samarbete mellan Konsumentverket och Energimyndigheten där

nya och begagnade bilmodeller kan jämföras utifrån bland annat teknik, ekonomi, miljö och energiförbrukning. I det samarbetet identifierades ett behov av bättre information till konsumenterna om miljöaspekter vid bilköp. Genom denna åtgärd har Bilsvaret utvecklats med ett klimatindex, så att det är möjligt att jämföra olika bilar klimatpåverkan, även mellan bilar som drivs med olika drivmedel (inklusive el). Medverkan från Transportstyrelsen och Naturvårdsverket var centralt för att få den nya funktionen på plats.

- **Samverkan för en innovativ och miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling.**

Deltagande myndigheter: Upphandlingsmyndigheten tillsammans med alla andra myndigheter i Miljömålsrådet.

Åtgärden avslutas i nuvarande form och övergår i en ny åtgärd i och med att Upphandlingsmyndigheten nu är medlem i Miljömålsrådet och tar över drivansvar för åtgärden.

- **Öka kunskapen om samhällsekonomiska konsekvenser och kostnader som kan kopplas till exponering för högfluorerade ämnen, PFAS.**

Deltagande myndigheter: Kemikalieinspektionen, Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket.

En nordisk studie har genomförts för att öka kunskapen om samhällsekonomiska konsekvenser och kostnader som kan kopplas till exponering för högfluorerade ämnen, PFAS. Studien togs fram av konsulter inom ramen för Nordiska Ministerrådets Kemikaliegrupp, NKG. Referensgruppens medlemmar följde arbetet under projektet och gavs möjlighet att lämna synpunkter på uppdrag, genomförande och rapportering. Projektet genomfördes i samarbete med Miljøstyrelsen i Danmark. Företrädare för aktiviteten har löpande rapporterat om arbetet i projektet till det nationella PFAS-nätverket som drivs i samverkan mellan Kemikalieinspektionen och Livsmedelsverket.

- **Hållbart företagande**

Deltagande myndigheter: Tillväxtverket, Kemikalieinspektionen, Konsumentverket, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket.

Tillväxtverket lät under 2016 översätta och anpassa RESOLVE-modellen som ett första steg i att utveckla och sprida kunskap om cirkulära och resurseffektiva affärsmodeller. Deltagarna i samverkansgruppen (KemI, Konsumentverket, Naturvårdsverket och från 2017 Länsstyrelserna) lämnade synpunkter på modellen och bjöd även in Tillväxtverket att presentera RESOLVE i olika sammanhang (bland annat Miljömålsdagarna, branschspecifika seminarier, regionala miljömålsdagar). För att i det fortsatta arbetet med cirkulär ekonomi bättre spegla och fånga de deltagande myndigheternas verksamhetsområden avslutades åtgärden 2018 och övergick i åtgärden "Hållbar konsumtion och produktion för en cirkulär ekonomi".

PÅGÅENDE ÅTGÄRDER

- **Miljökrav i upphandling – sanering av förorenad mark.**

Naturvårdsverket i samverkan med Länsstyrelserna, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Trafikverket, Upphandlingsmyndigheten.

Åtgärden syftar till att utarbeta miljökrav och rutiner vid finansiering och upphandling av efterbehandlingsåtgärder, för att öka den miljönyttan med de statliga efterbehandlingsåtgärderna. Ambitionen är att anpassa och komplettera de redan befintliga miljökraven för entreprenader, så att de blir möjliga att tillämpa på efterbehandlingsarbeten. Arbetet med utformningen av dessa miljökrav har pågått under 2018. Naturvårdsverket har för avsikt att framöver införa dessa miljökrav för de upphandlingar som görs med bidrag från det statliga sakslaget för efterbehandling av förorenade områden. (Se Naturvårdsverkets årsredovisning)

- **Skapa stabila strukturer och hjälpmedel för kommuners arbete med hållbara livsstilar.**

Naturvårdsverket, i samverkan med Boverket, Folkhälsomyndigheten, Konsumentverket, Livsmedelsverket, Länsstyrelserna.

Åtgärden syftar till att förbättra kommunernas förutsättningar för att arbeta med hållbara livsstilar. Inom åtgärden har underlag genomförts för att bedöma kommunernas behov av stöd. Resultatet visar på ett på intresse för att delta i ett uppskalat, svenskt beteendepåverkansprojekt med fokus på miljösmart livsstil, hälsa och välbefinnande. (Se Naturvårdsverkets årsredovisning).

- **Identifiera genomförbara åtgärder och styrmedel för att minska svensk klimatpåverkan i andra länder.**

Naturvårdsverket i samverkan med Boverket, Energimyndigheten, Konsumentverket, Livsmedelsverket, Transportstyrelsen.

Samverkande myndigheter ska genom dialog i kreativ åtgärds- och styrmedelsverkstad och skapa samsyn om idéer till åtgärder och styrmedel för att kunna minska klimatpåverkan i andra länder. Detta för att öka takten i klimatarbetet och bidra till att nå generationsmålet. Samverkansåtgärden har pausats efter samordning med fördjupad utvärdering 2019. Åtgärden planeras att genomföras under 2019. (Se Naturvårdsverkets årsredovisning).

Miljömålsrådets nya åtgärder 2019

Samverkan för en miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling

UPPHANDLINGSMYNDIGHETEN I SAMVERKAN MED BOVERKET, ENERGIMYNDIGHETEN, FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN, HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN, JORDBRUKSVERKET, KEMIKALIEINSPEKTIONEN, KONSUMENTVERKET, LIVSMEDELSVERKET, LÄNSSTYRELSERNA, NATURVÅRDSVERKET, RIKSANTIKVARIEÄMBETET, SKOGSSTYRELSEN, SGU, STRÅLSÄKERHETSMYNDIGHETEN, TILLVÄXTVERKET, TRAFIKVERKET OCH TRANSPORTSTYRELSEN.

Det här ska vi göra

Samverka om hur förutsättningarna för en mer miljömässigt ansvarsfull upphandling kan stärkas.

Effektmål:

- Ökad kännedom om Nationella upphandlingsstrategin bland Miljömålsrådets myndigheter.
- Ökad kunskap om Upphandlingsmyndighetens stöd bland Miljömålsrådets myndigheter.
- Ökad kunskap om Kammarkollegiets ramavtal bland Miljömålsrådets myndigheter.
- Ökad samverkan mellan Miljömålsrådets myndigheter och Kammarkollegiet gällande kammarkollegiets ramavtal
- Bättre förutsättningar för samverkan mellan myndigheter avseende upphandlingsfrågor

Så här ska vi genomföra åtgärden

Nätverk för Nationella Upphandlingsstrategin (NUS)

Aktiviteter för ökad kunskap gällande nationella upphandlingsstrategin:

- Introducerande seminarium i NUS med miljömålsmyndigheterna i oktober 2018.
- Miljömålsrådsmyndigheterna inbjuds att delta i nätverksmöten för NUS.
- Med hjälp av myndigheterna i Miljömålsrådet diskuteras goda exempel och annat stöd för hur man kan koppla ihop upphandling och miljömålsarbetet.
- Miljömålsrådsmyndigheterna inbjuds till ½-1 dag med Upphandlingsmyndigheten och Kammarkollegiet:
  - Stärka kunskapen om kammarkollegiet respektive Upphandlingsmyndighetens roll.
  - Stärka kunskapen om Kammarkollegiets ramavtal.
  - Ge möjlighet till input/önskemål gällande kammarkollegiets ramavtal
  - Stärka kunskapen om myndighetens egna ansvar gällande miljökrav och vad som kan lösas inom ramen för Kammarkollegiets ramavtal

- Vad ett sammanslaget hållbarhetstänk innebär för exempelvis Kammarkollegiets ramavtal och egna krav i upphandling.
  - Samtal om framtida samverkan gällande hållbar upphandling
- Workshop med myndigheterna i Miljömålsrådet i syfte att ge Upphandlingsmyndigheten input för stöd till avtalsuppföljning,
- Inom ramen för pågående arbete kring innovation arrangera ett seminarium/workshop med Miljömålsrådets myndigheter med syfte att främja innovation i upphandling,
- Ta fram förslag på fortsatt samverkan behövs i nya eller etablerade samverkansforum.

Utveckla och förvalta hållbarhetskriterier inom miljöområdet

Miljömålsrådsmyndigheterna bjuds in som deltagare i expertgrupper vid revidering och uppdatering av hållbarhetskriterier. *Genomförs från och med hösten 2018.*

Därför behövs åtgärden

Den offentliga upphandlingen är en betydande del av den svenska ekonomin. Den offentliga upphandlingen är en betydande del av den svenska ekonomin. Huruvida den är miljömässigt ansvarsfull har därmed stor betydelse för miljöpåverkan från den offentliga sektorns konsumtion.

Det finns nya strategiska och organisatoriska förutsättningar för att minska miljöpåverkan från den offentliga sektorns konsumtion. År 2015 bildades Upphandlingsmyndigheten med ett breddat mandat jämfört med föregångaren under konkurrensverket. År 2016 lanserade regeringen en nationell upphandlingsstrategi som alla upphandlade myndigheter behöver bidra till att realisera.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Utmaningarna och möjligheterna att minska miljöpåverkan från offentliga sektorns konsumtion är många. Uppfattningarna om vilka som i nuläget är de största bris-terna i miljömässigt ansvarsfull upphandling varierar. Samverkan mellan rådets myndigheter och Upphandlingsmyndigheten om vad och vilka steg som först bör tas är ett nytt steg framåt, där den önskvärda första effekten av åtgärden är att samverkande myndigheters förmåga att bidra till att förutsättningarna för en mer miljömässigt ansvarsfull upphandling stärks.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Samtliga miljö kvalitetsmål och generationsmålet.

Tidplan för genomförande

Arbetet påbörjas maj 2018 och avslutas 2019.

Nationella åtgärder för finansiering av samhällsomställning

NATURVÅRDSVERKET I SAMVERKAN MED ENERGIMYNDIGHETEN,
KONSUMENTVERKET, SKOGSSTYRELSEN OCH TRAFIKVERKET

Det här ska vi göra

Påbörja samverkan för att på sikt kunna gemensamt identifiera bra nationella åtgärder för att styra / påverka finansiella flöden så att en grön samhällsomställning påskyndas. Åtgärdsförslaget avser att genomföra en gemensam behovs- och aktörsanalys, det vill säga ett kunskapsunderlag för att tydligare kunna designa styrmedel inom myndigheternas ansvarsområden som stärker drivkraften att bidra till samhällsomställningen.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Att i samverkan genomföra en behovsanalys i workshopform för att utforska myndigheternas roll och potential för att bidra till styrning av finansiella flöden i syfte att påskynda grön omställning. Med finansiella flöden och finans- och kapitalsektorn avses här i synnerhet banker och riskkapitalister samt kapitalförvaltare. Resultatet från workshopen bereds mellan samverkande myndigheter och presenteras i en kortfattad rapport.

I nästa steg kan identifierade potentialer användas för att forma en gemensam beställning av en aktörsanalys av vad de finansiella aktörer, som medverkande myndigheter är särskilt beroende av, efterfrågar för att bättre hantera de risker de ser inom miljöområdet. Personalresurser från respektive myndighet behövs här för att ringa in relevanta skärningspunkter med dessa aktörer. Genomförandet av aktörsanalysen kan sedan komma att göras med hjälp av konsult. Resultatet från en aktörsanalys bedöms vara ett användbart underlag för de berörda myndigheternas arbete med att exempelvis designa styrmedel, presentation av statistisk information eller etablera forum med finansiella aktörer.

Därför behövs åtgärden

För att påskynda en grön samhällsomställning behövs ett samlat grepp med flera myndigheter engagerade. Samverkan om inriktning och avgränsning för en gemensam aktörsanalys kan stärka vår förmåga att samspela med viktiga finansiella aktörer så att gröna investeringar underlättas. Detta så att myndigheterna snabbare och tydligare kan docka in i pågående arbete inom bland annat finans- och kapitalmarknaden, EU-kommissionens arbete med taxonomi som ett verktyg för att styra om finansiella strömmarna, med mera.

I detta inledande skede av samverkan i denna fråga föreslås ett inledande fokus på klimatmålet eftersom det är också här som finanssektorns fokus ligger för närvarande. Parisavtalet tydliggör i artikel 2.1.c vikten av att de finansiella flödena riktas

till att minska utsläppen av växthusgaser och att bidra till en hållbar samhällsställning.⁴ Därefter gäller att skyndsamt följa samma logik för övriga miljömål.

För att åstadkomma detta behöver den finansiella sektorn bland annat information om den politik som kan förväntas för att uppnå miljömålen inklusive styrmedel som ger önskade direkta och indirekta prissignaler.⁵

Det sker i samhället kontinuerligt stora investeringar både i samhällsplaneringsåtgärder och i teknisk utveckling. De finansiella flöden som är direkt riktade för miljööändamål är mycket små i jämförelse. Det finns en rad hinder både i den reella ekonomin och på finansmarknaden som gör att kapitalet inte självmant placeras i gröna, hållbara investeringar. Det första och största problemet i den reella ekonomin är att incitamenten från existerande styrmedel är för svaga för att göra det ekonomiskt lönsamt att investera grönt. Dålig lönsamhet i kombination med en förväntad högre risk gör att gröna investeringar inte kommer till stånd. Den statliga påverkan på dessa finansiella flöde sker främst via miljöregleringar och andra styrmedel där direkta stöd utgör en mindre del. Statliga styrmedel och åtgärder behöver idag tydligare designas för att förstärka drivkrafter för olika aktörer att uppnå statliga mål, inklusive miljömålen. En grupp som hittills inte tydligt inkluderats i myndigheternas styrmedelsanalyser är kapital- och finansmarknaden. Det finns också stor informationsasymmetri mellan aktörer på marknaden. Exempelvis har i allmänhet inte institutionella investerare inom kapitalförvaltning djupa kunskaper om klimatrisker i jordbrukssektorn, skogsbruket, byggsektorn, med flera. Här är problemet att informationen inte har översatts till ett språk som varit meningsfullt för investerare, eller omvänt att investerare inte har utvecklat analysmetoder för att värdera klimatriskerna. Detta skulle vi myndigheter kunna bli bättre på att överbrygga. Denna miljömålsåtgärd syftar till att lyfta denna fråga via gemensamt kommunikations- och analysarbete.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Genom att underlätta gröna investeringar kan takten öka i arbetet för att nå miljömålen.

Samverkan om inriktning och avgränsning för en gemensam aktörsanalys kan stärka vår förmåga att samspela med viktiga finansiella aktörer så att gröna investeringar underlättas. Detta så att myndigheterna snabbare och tydligare kan bidra till att styra om finansiella strömmarna.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Alla Sveriges miljömål.

---

⁴ 2.1. (c) *Making finance flows consistent with a pathway towards low greenhouse gas emissions and climate-resilient development.*

⁵ Finansinspektionens rapport *Klimatförändringar och finansiell stabilitet från 2016*

Tidsplan för genomförande

Klart mars 2020

Hållbar konsumtion och produktion för en cirkulär ekonomi

TILLVÄXTVERKET I SAMVERKAN MED KEMIKALIEINSPEKTIONEN,
KONSUMENTVERKET, LIVSMEDELSVERKET, LÄNSSTYRELSERNA SAMT
NATURVÅRDSVERKET

Det här ska vi göra

Vi kommer att gemensamt ta fram ett kunskapsunderlag som ska ligga till grund för vidare diskussioner om utvecklingsbehov och förslag på åtgärder. De åtgärdsförslag som tas fram spelas in till rådets ledamöter eller tas alternativt omhand av myndigheterna själva då möjligt. Åtgärden är en utveckling av tidigare samverkansåtgärd ”Hållbart företagande”.

Så här ska vi genomföra åtgärden

De deltagande myndigheterna kommer utifrån sina olika sakområden att kartlägga pågående insatser med koppling till cirkulär ekonomi. De deltagande myndigheterna kommer att gemensamt utforska tänkbara åtgärder som kan leda till en mer hållbar konsumtion och produktion inom ramen för en cirkulär ekonomi, med målet att gemensamt formulera ett antal åtgärdsförslag som Miljömålsrådet kan lägga fram till regeringen utifrån det uppdrag rådet har.

Därför behövs åtgärden

En växande och alltmer köpstark befolkning leder till ökad konsumtion och en allt snabbare förbrukning av resurser, material och energi till produktion och distribution samtidigt som avfallsmängder och utsläpp ökar. Cirkulär ekonomi är ett attraktivt och nödvändigt alternativ till nuvarande linjära ekonomiska modell och såväl EU och FN har redan antagit mål och policies för att skynda på omställningen i cirkulär riktning. Cirkulär ekonomi syftar till att optimera användningen av resurser genom smart design av produkter och affärsmodeller för ökad återanvändning och återvinning av material. Det svenska genomförandet av EU:s cirkulära ekonomipaket⁶ förutsätter att denna typ av åtgärder utvecklas. Tanken om nya (funktionsbaserade) affärsmodeller, nya (biobaserade) material, samt nya (ofta digitala) lösningar är centrala.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Hållbara konsumtions- och produktionsmönster samt minskad resursanvändning som en del av utvecklingen mot en cirkulär ekonomi.

---

⁶ Artikel 9, 2008/98/EG, ändringar 30 maj 2018.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Generationsmålet, begränsad klimatpåverkan, giftfri miljö.

Tidsplan för genomförande

2019–2020

Energi/bioenergi

Arbetet fortsätter med en åtgärd som påbörjades 2018. Inga nya åtgärder initieras 2019. En åtgärd har avslutats under verksamhetsåret.

Alla energikällor påverkar miljön på något sätt. Förbränning av bränslen ger utsläpp som leder till försurning, övergödning och hälsoproblem, och när det gäller fossila bränslen även till klimatpåverkan. Även förnybara energislag har konsekvenser, till exempel kan ett alltför högt uttag av bioenergi påverka den biologiska mångfalden och rubba processer i ekosystemen.

Utsläppen av växthusgaser orsakade av svensk konsumtion är stora och har ökat de senaste tjugo åren, även om utsläppen minskar i landet. Energianvändningen har minskat inom industri, bostäder och service men ökat för transporter. Utvecklingen av energieffektivisering i byggnader har varit positiv. Samtidigt är den totala slutanvändningen av energi ungefär lika stor nu som 1970. Trenden med en ökad tillförsel av förnybar energi väntas fortsätta, framför allt i form av vindkraft, men även solenergin ökar.

Klimatomställning och övergång till förnybar energi hör till regeringens prioriterade frågor. Frågor kring omställning av energianvändningen, energieffektivisering och nyttjande av förnybar energi är centrala uppgifter för flera av Miljömålsrådets myndigheter.

Åtgärderna inom temat energi rör flera av generationsmålets strecksatser och främst miljö kvalitetsmålen *Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö* samt *Ett rikt växt- och djurliv*.

AVSLUTADE ÅTGÄRDER 2018

- **Workshop om samverkan kring miljömålsfrågor vid införlivande av ändringar i EU-direktiv**

Deltagande myndigheter: Boverket, Energimyndigheten, Kemikalieinspektionen, Konsumentverket, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Trafikverket.

Under våren 2018 har Boverket anordnat en workshop för att undersöka behovet av utökad samverkan i arbetet med EU-lagstiftning med koppling till miljömålen. I workshopen deltog representanter från Energimyndigheten, Kemikalieinspektionen, Konsumentverket, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Trafikverket. Berörda myndigheter är aktiva i arbetet med EU-lagstiftning i framförallt två huvudsakliga skeden, dels i regleringsprocessen i EU dels vid implementeringen på nationell nivå av redan beslutad lagstiftning. Vid framtida

gande av EU-lagstiftning utgör en viktig del att tillhandahålla underlag till regeringskansliet. En väl fungerande samverkan mellan myndigheterna kan förbättra Sveriges möjligheter att påverka utformningen i regleringsprocessen. I själva implementeringsfasen kan det öka myndigheternas kunskap och helhetsperspektiv och därmed underlätta för enskilda myndigheter att fatta väl avvägda beslut om hur EU-lagstiftning bör införlivas för att på bästa sätt bidra till uppfyllelse av de nationella miljömålen.

PÅGÅENDE ÅTGÄRDER

- **Hållbar vindkraftsutbyggnad.**

Deltagande myndigheter: Energimyndigheten, Naturvårdsverket, Folkhälsomyndigheten, Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelserna, Riksantikvarieämbetet.

Efter inledande förankringsarbete både internt bland de samverkande myndigheterna och externt med företrädare för branschen, intresseorganisationer m fl så arbetar Energimyndigheten och Naturvårdsverket nu med att ta fram en gemensam nuläges-/problembeskrivning och en metod för att genomföra analyser och hantera möjliga målkonflikter. Under 2019 ska tänkbara utbyggnadsscenarioer utarbetas tillsammans med vägledning för hur dessa ska kunna förverkligas genom att brytas ner på regional nivå.

Giftfri miljö

Inom temat Giftfri miljö initieras en ny samverkansåtgärd om förorenade sediment. Arbetet fortsätter med två åtgärder som startade 2016–2018. Två åtgärder har avslutats under verksamhetsåret.

Kemiska ämnen sprids från tillverkning och finns i produkter och varor som finns i vår vardag. Farliga ämnen förekommer i miljön i halter som kan hota människors hälsa och den biologiska mångfalden. Den fortsatta ökningen av produktion och konsumtion av kemikalier, varor och material kan ge en ökad spridning av farliga ämnen. Ökad återvinning av material kan innebära att farliga ämnen återcirkulerar i samhället och medför oförutsedda risker.

Viktiga styrmedel finns på plats, såsom en rad rättsakter inom EU, till exempel Reach och förordningarna för växtskyddsmedel och biocidprodukter, men reglerna behöver utvecklas. Samtidigt saknas kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper och om vilka ämnen som sprids från vilka varor under användning och i avfallshanteringen. Information om farliga ämnen i varor behöver bli tillgänglig för konsumenter, leverantörer och i avfallsledet.

Försiktighetsprincipen, utbyte av farliga ämnen och principen att förorenaren betalar är utgångspunkter för det svenska kemikaliearbetet. Farliga ämnen ska fasas ur kretsloppen. Frågor rörande farliga ämnen och kretslopp är centrala uppgifter för flera av Miljömålsrådets myndigheter. Flera regeringsuppdrag, utredningar och andra initiativ knyter an till rådets åtgärder.

Åtgärderna rör flera av generationsmålets strecksatser; ekosystemtjänster, människors hälsa, kretsloppen samt konsumtionsmönstren och främst miljö kvalitetsmålen *Giftfri miljö, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö, samt Ett rikt växt- och djurliv.*

AVSLUTADE ÅTGÄRDER 2018

- **Förorenade sediment – samverkan för kunskap och prioritering av åtgärder.**

Deltagande myndigheter: Sveriges geologiska undersökning (SGU), Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Sveriges geologiska institut (SGI).

Arbetsgrupp etablerades 2017. Under arbetet genomfördes fyra workshops samt flertalet webbseminarium. Målet var att skapa en gemensam bild av hur förorenade sediment bör hanteras i samhället idag. Åtgärden resulterade i en rapport med problemställningar och samt en färdplan med förslag på åtgärder

<http://resource.sgu.se/produkter/sgurapp/s1821-rapport.pdf>. Rapporten beskriver även myndigheternas ansvarsfördelning kopplat till förorenade sediment. Behovet av samverkan mellan olika aktörer poängteras.

- **Åtgärder för alternativ bekämpning av växtskadegörare.**

Deltagande myndigheter: Kemikalieinspektionen, Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Formas.

Under 2016–2017 möttes Kemikalieinspektionen, Jordbruksverket och Naturvårdsverket och arbetade fram en rapport med förslag till samarbetsåtgärder mellan de tre myndigheterna. Rapportutkastet innehåller en avsiktsförklaring som redovisar nuvarande samverkan och identifierar förslag till hur myndigheterna och andra aktörer kan stimulera åtgärder för att öka tillgång till fler icke-kemiska medel och metoder inom växtskyddet. Under 2017–2018 genomförs steg 2 i arbetet som behandlar de samarbetsåtgärder som beskrivs i den första rapporten. Avsikten är att bland annat närmare beskriva vad som varit framgångsfaktorer bakom de innovationer/alternativ som har kommit ut på marknaden och varit framgångsrika.

PÅGÅENDE ÅTGÄRDER

- **Påskynda tillgängliggörandet av information om farliga ämnen i bygg- och anläggningsprodukter - med fokus på sammansatta varor.**

Deltagande myndigheter: Trafikverket, Boverket, Kemikalieinspektionen.

Trafikverket har i samverkan med Boverket och Kemikalieinspektionen, och i dialog med branschaktörer, tagit fram en kunskapsplattform innehållande fakta, vägledning och goda exempel. Plattformen ska stödja och inspirera branschen i arbetet med att fasa ut farliga ämnen från bygg- och anläggningsprodukter så att produkterna kan cirkulera i resurseffektiva kretslopp i en cirkulär ekonomi. Kunskapsplattformen presenterades på seminarium i november 2018 och lanseras på webben i början av 2019.

- **Nationella åtgärder för att nå en acceptabel dioxinsituation.**

Deltagande myndigheter: Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, Livsmedelsverket, Sveriges geologiska undersökning (SGU).

Målsättningen att halterna av dioxin och dioxinlika PCB-er i all fisk i svenska vatten ska vara så låga att fisken kan ätas utan risk, även av barn och kvinnor i fertil ålder, senast år 2030. Nätverk har etablerats och plan för gemensamma insatser framåt är under utformning. (Se Naturvårdsverkets årsredovisning).

Miljömålsrådets nya åtgärder 2019

Myndighetsnätverk och gemensamma arbetsinsatser - för ökad samverkan, kunskap och ett effektivare åtgärdsarbete med förorenade sediment

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING (SGU) I SAMVERKAN MED
NATURVÅRDSVERKET, HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN,
LÄNSSTYRELSENA SAMT STATENS GEOTEKNISKA INSTITUT (SGI)

Det här ska vi göra

Arbetsgruppen ska genomföra ett gemensamt strategiskt arbete med fokus på havs- och sjöbottnar täckta av förorenade sediment. Inom miljömålsrådsåtgärden ”Förorenade sediment – samverkan för kunskap och prioritering av åtgärder”, redovisades hösten 2018 rapporten ”Förorenade sediment – behov och färdplan för en renare vattenmiljö”. I rapporten lyfts flera åtgärder för att nå miljömålen. Genom att tillsammans förankra, utveckla och implementera de förslag som beskrivs i rapporten får vi en bredare överblick av problematiken, bidrar till efterfrågad vägledning och skapar bättre förutsättningar för att åtgärda miljöproblemen. Idag kommer de ingående myndigheterna i kontakt med frågor om förorenade sediment i samband med efterbehandling, vattenverksamhet och muddring, dumpning, vattenförvaltning eller havsmiljöförvaltning. Genom att tillsammans arbeta vidare med de identifierade åtgärderna skapas bättre förutsättningar för arbetet. Arbetsgruppen består av tjänstemän från fem myndigheter som träffas regelbundet, och som mellan träffarna genomför överenskomna aktiviteter. Fler aktörer, som tex kommuner och andra myndigheter, kan komma att involveras i delar av arbetet. Målet med åtgärden är att öka kunskapen om förorenade sediment samt fungera som en injektion för att snabba på samt underlätta arbetet med förorenade sediment.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Gruppen ska tillsammans genomföra överenskomna åtgärdsförslag som finns beskrivna i färdplanen från rapporten ”Förorenade sediment – behov och färdplan för en renare vattenmiljö”. Färdplanen kommer vara ett ”levande” dokument som kommer uppdateras årligen. Genom att ha en utpekad drivansvarig myndighet (SGU) för den myndighetssamverkansgrupp som redan finns idag (HaV, NV, SGI, Ist, SGU) kan arbetet planeras, bedrivas, rapporteras och följas upp kontinuerligt och effektivt.

I rapporten från 2018 identifieras fem fokusområden samt i färdplanen förslag på åtgärder som behövs för att Sverige ska få renare havs- och sjöbottnar och därmed en renare vattenmiljö. Dessa beskrivs under rubrikerna:

- Samverkan – ett nyckelord för framtiden
- Mer kunskap, erfarenhet och forskning krävs för att rätt insatser ska göras.
- Mer vägledning och stöd.

- Samlad bild– åtgärder ska sättas in där de gör mest nytta
- Undersök, utred och åtgärda kända förorenade sedimentområden.

Delansvariga och arbetsgrupper utses för de olika överenskomna aktiviteterna och arbetet drivs framåt med hjälp av gemensamma arbetsmöten och arbete i arbetsgrupper mellan dessa möten.

Därför behövs åtgärden

Sverige har idag svårt att upprätthålla kusternas och sjöarnas ekosystemtjänster. Spridningen av föroreningar från sediment är en källa till miljöföroreningar i vattenmiljön och kan t.ex. vara en bidragande orsak till höga halter av föroreningar i Östersjöfisk. Området är komplext och innefattar frågeställningar som sträcker sig över flera myndigheters ansvarsområden, och det berör också många kompetensområden. För att nå miljömålen för en giftfri vattenmiljö är en effektiv myndighetssamverkan en grundförutsättning.

Ett långsiktigt mål med åtgärden är också att förbättra kunskapen om att sedimenten bidrar till havets och sjöarnas ekosystemtjänster, något som vi ofta tar för givet och som behöver uppmärksammas. Vi behöver öka förståelsen för att bottnar med förorenade sediment påverkar våra vattens ekosystemtjänster, liksom bottnarnas integritet.

Vi bedömer det som en framgångsfaktor med en tydlig beställare i arbetet, till vilken arbetet rapporteras. Därför föreslår vi att arbetet sker som en Miljömålsrådsåtgärd.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Stora insatser krävs för att havs- och vattenmiljön ska åtgärdas och säkras för framtiden. Avsikten är att insatserna effektivt ska bidra till friska hav och sjöar, till exempel genom minskat upptag av föroreningar i näringskedjan och att miljökvalitetsnormerna ska uppnås. En frisk vattenmiljö bidrar i sin tur till en starkare blå tillväxt.

Insatserna kommer att involvera många aktörer och medföra stora kostnader. Avsikten är att miljömålsrådsåtgärden och myndighetssamverkan kring förorenade sediment ska bidra till att samhällsresurserna gällande sanering av miljögifter i sediment används effektivt och där de gör mest nytta.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Miljökvalitetsmålen Giftfri miljö, Hav i balans samt levande kust och skärgård och Levande sjöar och vattendrag.

Tidsplan för genomförande

2019–2021

Grön infrastruktur och landskap

I temat Grön infrastruktur och landskap tillkommer i år fem nya samverkansåtgärder. De nya åtgärderna rör värdering av jordbruksmark, samverkan i samhällsplanering, ekosystemtjänster, naturbetesmarker samt miljökompensation. Arbetet fortsätter med flera åtgärder som startat 2016–2018. Sju åtgärder har avslutats under verksamhetsåret.

Biologisk mångfald är en förutsättning för långsiktigt fungerande ekosystemtjänster, till grund för hållbar ekonomisk utveckling och mänsklig välfärd. Samtidigt innebär samhällsutvecklingen med resursutnyttjande, infrastruktur och klimatförändringar en ökad belastning på ekosystemen i både land- och vattenmiljöer.

En hållbar förvaltning av ekosystemtjänster innebär att skydd, bevarande, restaurering och återskapande av livsmiljöer beaktas i fysisk planering, mark- och vattenanvändning och i brukande av naturresurser. Hänsyn till ekologiska samband i landskapet är centralt och en helhetssyn på genomförande av åtgärder på landskapsnivå behövs.

Under senare år har vikten av att värna biologisk mångfald blivit mer och mer aktualiserad i olika sammanhang. Naturvårdsverket lyfter i den fördjupade utvärderingen av miljömålen biologisk mångfald jämte klimatfrågan som de största miljöutmaningarna. Ekosystemtjänster och biologisk mångfald ska säkras bland annat genom att synliggöra och integrera värdet av ekosystemtjänster och biologisk mångfald i politiska och ekonomiska beslut och genom att utveckla en grön infrastruktur i landskapet. Frågor rörande bevarande, brukande och nyttjande av landskap och naturresurser är centrala uppgifter för flera av Miljömålsrådets myndigheter, såväl i sin ordinarie verksamhet som inom ramen för särskilda regeringsuppdrag.

Åtgärderna inom grön infrastruktur och landskap rör flera av generationsmålets strecksatser och främst miljö kvalitetsmålen *Levande sjöar och vattendrag*, *Grundvatten av god kvalitet*, *Hav i balans och levande kust och skärgård*, *Myllrande våtmarker*, *Levande skogar*, *Ett rikt odlingslandskap*, *Storlagen fjällmiljö*, *God byggd miljö*, samt *Ett rikt växt- och djurliv*.

AVSLUTADE ÅTGÄRDER 2018

- **Övergångszoner mellan skogs- och jordbruksmark.**
Deltagande myndigheter: Jordbruksverket, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning (SGU).
Mellan 2016 och 2018 har Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Riksantikva-

rieämbetet, Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning och länsstyrelserna samverkat i ett projekt om övergångszoner mellan skogs- och jordbruksmark, på uppdrag av Miljömålsrådet. Syftet var att öka möjligheterna att skapa fler variationsrika och artrika brynmiljöer mellan skogs- och jordbruksmark. Inom projektet har vi identifierat hinder och bromsklossar för önskad utveckling inom befintliga styrmedel. Utifrån denna genomgång har vi tagit fram förslag på nya, utvecklade och förändrade styrmedel för att öka mängden värdefulla brynmiljöer. Förutom utredningen har även ett informationsmaterial tagits fram. (Se Jordbruksverkets årsredovisning.)

- **Samverkan i samhällsplaneringen**

Deltagande myndigheter: Boverket tillsammans med alla andra myndigheter i Miljömålsrådet.

Boverket har genomfört en workshop med nationella myndigheter och länsstyrelserna för att utveckla och precisera diskussionen om hur samverkan och underlag för den fysiska planeringen kan förbättras i dialogen mellan kommun och stat. Fortsatt dialog om samverkan efterlystes av de deltagande myndigheterna. Myndigheterna behöver samverka kring de olika miljömålen istället för att bevaka det miljömål respektive statlig myndighet ansvarar för. Bredden i Agenda 2030 förutsätter ett samverkansarbete om samhällets utveckling.

- **Strategi för bevarande av odlingslandskapets biologiska mångfald.**

Deltagande myndigheter: Jordbruksverket, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet.

Mellan 2016 och 2018 har Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna tillsammans tagit fram en plan för att stärka odlingslandskapets biologiska mångfald. Målet med planen är att hejda minskningen av arter och värdefulla livsmiljöer i odlingslandskapet och att på sikt öka livsmiljöernas kvalitet och areal i landskapet. Planen blev färdig under 2018 och projektet har bidragit till att öka takten i miljömålsarbetet genom att ingående myndigheter tagit fram ett antal åtgärder man ska genomföra i samverkan. (Se Jordbruksverkets årsredovisning.)

- **Genomför handlingsplaner för grön infrastruktur.**

Deltagande myndigheter: Naturvårdsverket, Boverket, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Länsstyrelserna, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Trafikverket.

Denna samverkansåtgärd har haft sin utgångspunkt i att samverka kring regeringsuppdraget om grön infrastruktur. Det fleråriga regeringsuppdraget och denna åtgärd har genomförts parallellt. Åtgärden avsåg att stödja utvecklingen av nationella, regionala och lokala handlingsplaner för grön infrastruktur för att optimera och effektivisera de samlade insatserna. Optimera insatserna så att rätt insats görs på rätt plats i landskapet, så att långsiktigt hållbart nyttjande kan utvecklas, att helhetsperspektiv uppnås och att viktiga ekologiska samband och väsentliga ekosystemtjänster bevaras eller förstärks. Kombinationen av dessa uppdrag bedöms ha bidragit till ökad kännedom och kunskap om grön infrastruktur; utbyte av erfarenhet och kunskap mellan län och andra aktörer; gett

ökad dialog och samverkan mellan län och olika aktörer i landskapet såsom kommuner, markägare och intresseorganisationer för att kunna genomföra åtgärder. Arbetet med att genomföra grön infrastruktur fortsätter. Likaså fortsätter det nu etablerade nätverket att samverka och utbyta erfarenheter. Miljömålsrådsåtgärden avslutas därmed. (Se Naturvårdsverkets årsredovisning)

- **Utveckla vägledning om terrängkörning.**

Deltagande myndigheter: Naturvårdsverket, Länsstyrelserna, Trafikverket, Transportstyrelsen, Polismyndigheten.

Åtgärden har inriktats på att utforma och sprida information i syfte att öka kunskapen och förståelsen hos förare av terrängfordon om varför det finns ett förbud och därmed motivera till bättre lagefterlevnad.

Nytt informationsmaterial tagits fram och spridits avseende förbudet mot barmarkskörning. Informationspaketet omfattar bland annat en serie med tre animerade filmer som spridits på sociala medier. Genomförd samverkan kring det nya materialet och spridning via myndigheternas olika nätverk kan komma att öka kunskapen och förståelsen i alla led så att buller och körskador i terrängen på sikt kan minska. (Se Naturvårdsverkets årsredovisning.)

- **Minskande av vanprydande och olovliga reklamskyltar i landskapet längs allmänna vägar.**

Deltagande myndigheter: Naturvårdsverket, Boverket, Länsstyrelserna, Trafikverket, Sveriges kommuner och landsting (SKL).

Åtgärden syftade till att genom samverkan identifiera övergripande möjligheter och lösningar för att förändra situationen med olovliga reklamskyltar längs vägarna. Tillsammans med länsstyrelsen, Trafikverket, Kommun, föreningen kommunala miljöchefer har vi genomfört en workshop för att gemensamt belysa problembilden med vanprydande och olovliga reklamskyltar vid allmänna vägar. Vi har sett över regelverken och utforskat olika handlingsalternativ framåt. Samverkansåtgärden resulterade i inriktningen att framöver ta fram en ny vägledning till lag (1998:814) med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning. Miljömålsrådsåtgärden överförs därmed till linjen. (Se Naturvårdsverkets årsredovisning.)

- **Förstudie gemensamma riktlinjer i skogsbruksärenden.**

Deltagande myndigheter: Skogsstyrelsen, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Strålsäkerhetsmyndigheten.

I förstudien har behovet av gemensamma riktlinjer analyserats för fem olika tillsynsområden (ärendetyper). Fortsatt arbete behövs kring hur Skogsstyrelsen och länsstyrelsen ska hantera ärenden om skogsbruksåtgärder i Natura 2000-områden. För övriga tillsynsområden bedöms att arbete redan pågår eller att behovet är litet. (se Skogsstyrelsens årsredovisning).

PÅGÅENDE ÅTGÄRDER

- **Regional landskapsanalys (test av).**

Deltagande myndigheter: Trafikverket, Boverket, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen.

Under två år har sju myndigheter undersökt nyttor med kunskapsunderlag om landskapet. Resultat har redovisats 2018 efter att verktyget har testats i Västmanland och Skånes län. Slutsatsen är att metodik och verktyg kompletterat befintliga sektorsunderlag och ökar möjligheten att planera för en hållbar resursanvändning. Åtgärden förlängs till 2019 med ytterligare test i Kronobergs län efter förbättringar utifrån rekommendationer från utvärdering

- **Skyddsavstånd och zoner: minskad komplexitet och ökad miljönytta.**
Deltagande myndigheter: Jordbruksverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen.
Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket, länsstyrelserna, Kemikalieinspektionen och Havs- och vattenmyndigheten samarbetar i ett projekt som handlar om skyddszoner och skyddsavstånd. Arbetet påbörjades under första halvåret 2017 med att ta fram projektplan samt att kartlägga olika definitioner för begrepp som används i de villkor som ställs för olika zoner och avstånd. Denna genomgång ska användas som underlag för att hitta möjligheter att förenkla. Arbetet har varit vilande ett tag men under hösten 2018 har det återupptagits (Se Jordbruksverkets årsredovisning.)
- **Klassning av isälvsavlagringar som värdefulla natur- eller kulturmiljöer.**
Deltagande myndigheter: Sveriges geologiska undersökning (SGU), Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen.
Under 2018 påbörjades arbetet med att se över hur dagens klassificering av naturgrusavlagringars natur- och kulturvärden ser ut och hur den metodiken fungerar i dagens syn på värdefull natur och kulturmiljöer. Inom åtgärden ska förslag på kriterier för hur natur- och kulturvärden på naturgrusavlagringar samt hur man ska förhålla sig till äldre klassificeringar av naturvärden görda inom de så kallade grusinventeringarna.
- **Utveckla ett mer inkluderande arbetssätt för samlad dialog mellan mindre intresseorganisationer och nationella myndigheter kopplat till miljömålen.**
Deltagande myndigheter: Skogsstyrelsen, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket.
Åtgärden är ännu inte påbörjad. (Se Skogsstyrelsens årsredovisning)
- **Kommunikation om ekosystemtjänster genom etablerat nätverk bestående av personer från kommuner, länsstyrelser, jord- och skogsbruk samt bygg- och infrastruktur.**
Deltagande myndigheter: Naturvårdsverket, Boverket, Energimyndigheten, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Länsstyrelserna, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Trafikverket.
Målet med åtgärden är att fortsätta att öka kunskapen om ekosystemtjänster och dess värden, så att värdena kan vägas in i fler beslut och beslutsunderlag. Efter slutredovisning av regeringsuppdraget om ekosystemtjänster 2014–2018, övergick kommunikationsarbetet i denna Miljömålsrådsåtgärd. Samverkan har genomförts i första hand via ett nätverk bestående av drygt 40 personer från kommuner, länsstyrelser, elva nationella myndigheter samt företag inom are-

ella näringar, byggsektorn och infrastrukturektorn. Fysiska träffar och Skypemöten. Samverkan har under året avsett kunskaps- och erfarenhetsutbyte i syfte att inspirera till fortsatt arbete med att integrera ekosystemtjänster i verksamhet och beslut. (Se Naturvårdsverkets årsredovisning)

- **Analys av skötselbehov som en del i arbetet med en strategi för naturvårdande skötsel i skogen.**

Deltagande myndigheter: Skogsstyrelsen, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket.

Under 2018 har ett omfattande arbete med analys av skötselbehov i skyddade områden genomförts. Sammanställning av resultaten pågår. Kartläggningen kommer att ge förbättrad kunskap om skötselns betydelse för bevarandet av naturvärden i skogen och nödvändiga förutsättningar för det framtida arbetet med naturvårdande skötsel. Gemensamma termer och definitioner för naturvårdande skötsel har tagits fram. (Se Skogsstyrelsens och Naturvårdsverkets årsredovisningar)

- **Samverkan om Geodata Skog - uppdatering och utveckling av skogliga grunddata med hjälp av laserskanning.**

Deltagande myndigheter: Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet samt Lantmäteriet, Sveriges lantbruksuniversitet, Skogforsk och skogsföretagen.

Den förnyade laserskanningen (dvs datainsamlingen) har påbörjats under 2018. Samverkan kring skogliga grunddata (dvs de produkter som tas fram utifrån laserskanningen) har försenats men är nu igång och referensgruppen kommer att ha ett första möte i början av 2019. (Se Skogsstyrelsens årsredovisning)

- **Samarbete kring utveckling av inventering av skogslandskapets nyckelbiotoper.**

Deltagande myndigheter: Skogsstyrelsen, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket.

Åtgärden har bedrivits kopplat till den pågående samverkansprocessen om nyckelbiotoper inom skogssektorn och då som en del i påbörjandet av en landsomfattande inventering av nyckelbiotoper. Diskussioner har förts mellan merparten Skogsstyrelsens distrikt och berörda länsstyrelser om var resurser bör satsas i respektive län. (Se Skogsstyrelsens årsredovisning)

Miljömålsrådets nya åtgärder 2019

Brukningsvärd jordbruksmark - för vem, till vad och när?

- Ny modell för värdering av jordbruksmark

JORDBRUKSVERKET I SAMVERKAN MED BOVERKET, HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN, SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING, NATURVÅRDSVERKET, LÄNSSTYRELSENA

Det här ska vi göra

I början av sjuttiotalet tog dåvarande lantbruksstyrelsen fram en gradering av Sveriges jordbruksmark i en tiogradig skala. Graderingen bygger på ekonomiska avkastningsnivåer för år 1969. Denna gradering är fortfarande idag mycket efterfrågad som ett planeringsunderlag och används i stor utsträckning i bland annat översiktsplaner och vid förhandsbesked. I tidigare miljömålsrådsprojekt har Jordbruksverket, Boverket och länsstyrelserna konstaterat att denna gradering inte fyller de funktioner som behövs för att vara ett godtagbart underlag:

- Då graderingen bygger på ekonomisk avkastning från 1969 ger det inte en rättvisande bild över produktionsförmåga. Vallodling har till exempel värderats lågt men kan räknas upp om man ser till dess betydelse för mjölkproduktionen. Ett annat exempel är sockerbetsodlingen som har helt andra förutsättningar idag jämfört med 1970-talet och skulle sannolikt ge en lägre gradering om studien gjordes om idag.
- De geografiska områden som skalan är indelade i är grova och för kommunerna ger det ofta ingen vägledning då hela kommunen har samma eller möjligtvis två olika nivåer på skalan. Skalan har möjligen sin användbarhet i nationellt perspektiv men inte på kommunal nivå.
- Dessutom ger graderingen enbart en bild över ekonomisk avkastningsnivå medan aspekter som handlar långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion, biologisk mångfald, ekosystemtjänster, grön infrastruktur och klimatanpassning inte inkluderas.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Jordbruksverket föreslår ett utvecklingsarbete rörande en metod för klassificering av jordbruksmark. I stället för att ha en statisk karta är tanken att ta fram en metod som går att använda både på lokal och regional nivå och som utgör ett ramverk för jordbruksmarken i samhällsplaneringen i stort. Med utgångspunkt i jordbruksmarken ska olika ytanspråk belysas och i ett andra steg värderas i förhållande till olika tidsperspektiv.

Därför behövs åtgärden

I det tidigare miljömålsrådsprojektet har det också tydligt framkommit ett önskemål om ett underlag som är bättre än nuvarande. I en enkät till länsstyrelserna svarade man att kommunerna generellt inte hanterar frågan om jordbruksmark på rätt

sätt, även om frågan på senare tid fått högre status. Många efterlyser bättre utbildning och bättre kunskaps- och planeringsunderlag.

I en intervjuundersökning till kommunala politiker framkom bland annat:

- De flesta är överens om att det behövs ett bättre klassificeringssystem för jordbruksmark. Möjlig avkastning är viktig men även sådana faktorer som fastighetens storlek och arrondering, markanvändningen i omgivningen, risk för luktpåverkan för kringboende, naturvärden, ekosystemtjänster och kulturmiljö.
- Flera av de intervjuade anför att det skulle behövas mer genomtänkt planering av vilken jordbruksmark som är intressant att bevara. Här vill vissa se en nationell planering medan andra skulle föredra en länsvis metod eller kommunala/mellankommunala graderingssystem, eventuellt i samarbete med LRF. Ett förslag var att det borde vara möjligt att jobba med kompensationsåtgärder för jordbruksmark på samma sätt som det går att göra för naturmiljöer.
- Det är svårt att göra avvägningen mellan olika intressen. Ingen av politikererna vill att detta ska göras av någon annan än kommunerna. Däremot vill de flesta att staten ska tala med en röst. Staten upplevs idag vara en samling särintressen beroende på myndighetens uppdrag. Sammantaget upplever kommunerna att de behöver vägledning till hur man bygger den hållbara staden.

Även i andra processer har det framkommit ett behov av en bättre metod för att värdera jordbruksmark. Inom vattenförvaltningen är brukningsvärd åkermark ett viktigt begrepp vid avvägningar mellan jordbruk och vattenåtgärder som behöver förtydligas.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Projektet avser att ta fram en metod som kan användas för att säkerställa att alla relevanta värden finns med i ett beslut om markexploatering och att olika perspektiv hanteras. Exempel på perspektiv som kan komma att belysas är livsmedelsproduktion, biologisk mångfald, ekosystemtjänster, grön infrastruktur, vatten i jordbrukslandskapet, klimatanpassning och beredskapsfrågor. Åtgärden syftar till att underlätta kommunernas värdering och syn på jordbruksmarken och skapar samtidigt en större likformighet mellan kommuner hur jordbruksmarken hanteras i den kommunala planprocessen.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

God bebyggd miljö, Grundvatten av god kvalitet, Ett rikt odlingslandskap, Levande sjöar och vattendrag, Ett rikt växt- och djurliv.

Tidsplan för genomförande

Åtgärden genomförs främst under 2019 men kan vid behov sträcka sig in på 2020.

Samverkan i samhällsplaneringen

LÄNSSTYRELSENA I SAMVERKAN MED BOVERKET, NATURVÅRDSVERKET, SKOGSSTYRELSEN, TRAFIKVERKET, FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN, SGU, RIKSANTIKVARIEÄMBETET OCH ENERGIMYNDIGHETEN. LANTMÄTERIET KOMMER ATT INVOLVERAS I ARBETET.

Det här ska vi göra

I en inledande workshop under våren arbetar vi fram en gemensam bild av problemen med samordning mellan myndigheter och nationella vägledningar för kommunernas fysiska planering. Berörda myndigheter är de som har i uppdrag att ta fram vägledningar kring miljö- och hållbarhetsmål. Som underlag använder vi bland annat det som kom fram vid workshop inom ramen för Boverkets samverkansåtgärd våren 2018. Workshopen ska mynna ut i avgränsningar av projektet och i en plan för det fortsatta arbetet inom projektet.

Regelbundna träffar/Skypemöten kommer att äga rum under året där handlingsalternativ för hur arbetssätt och metoder mellan de olika myndigheterna kan samordnas. Digitaliseringen innebär att planeringsunderlag och vägledningar ska ”skördas” vid källan och var och en myndighet ansvarar för de metadata och det innehåll som finns i vägledningar och planeringsunderlag. Ett syfte med det är också att materialet ska vara aktuellt och ansvaret ska ligga hos den som tagit fram materialet. Länsstyrelsernas *Planeringskatalogen* är i dagsläget den webbtjänst som finns för tillhandahållandet. På sikt kommer den att utvecklas i samverkan med Boverket och Lantmäteriet.

Leverans i form av en rapport som redovisar en stomme till arbetssätt för samordning mellan myndigheterna. I leveransen ingår också en checklista/kriterier som underlättar samarbete och samordning när vi tar fram nya vägledningar och identifierar behov av nya typer av underlag.

Länsstyrelserna deltar i arbetet både som ansvariga för *Planeringskatalogen* och som ansvariga för framtagandet av regionala statliga planeringsunderlag. Exempel på sådana underlag är de pågående projekt för hållbar samhällsplanering som länsstyrelserna erhållit stöd för från Energimyndigheten.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Åtgärden genomförs med inledande heldags-workshop. Därefter som regelbundna träffar/Skypemöten under året med visst eget arbete mellan träffarna.

Därför behövs åtgärden

Miljöbalken förtydligades 2017 avseende statens roll att tillhandahålla vägledningar i den fysiska planeringen. Enligt 3 kap §11 ska den myndighet som handlägger ett mål eller ärende enligt denna miljöbalken ska se till att sådana planer enligt plan- och bygglagen (2010:900) och sådant planeringsunderlag som behövs för att

belysa frågor om hushållning med mark och vatten finns tillgängliga i målet eller ärendet. Om myndigheten begär det, är kommunen skyldig att tillhandahålla planer enligt plan- och bygglagen samt planeringsunderlaget till dessa. Lag (2017:955).

Enligt 3 kap §4 plan- och bygglagen ska kommunen i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.

Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunen i översiktsplanen redovisa skälen för sin bedömning i den frågan. Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken. Lag (2017:965).

Länsstyrelserna ska enligt 3 kap §12 MB ställa samman utredningar, program och annat planeringsunderlag som har betydelse för hushållningen med mark och vatten i länet och som finns hos statliga myndigheter. Länsstyrelsen ska på begäran tillhandahålla planeringsunderlaget åt de kommuner och myndigheter som ska tillämpa denna balk och åt den som är skyldig att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap. Länsstyrelserna ska vidare enligt 3 kap §10 PBL tillhandahålla underlag för kommunens bedömningar och ge råd i fråga om sådana allmänna intressen enligt 2 kap. som hänsyn bör tas till vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Länsstyrelserna har för dessa båda uppdrag tagit fram och lanserat, november 2018, ett gemensamt digitalt verktyg - katalogtjänsten *Planeringskatalogen*. I den återfinns på sikt samtliga geodataunderlag, vägledning och kunskapsunderlag som är relevanta och aktuella för kommunernas fysiska planering.

Utmaningen för *Planeringskatalogen* efter lansering är att säkerställa kvaliteten och aktualiteten på materialet.

Nationella myndigheter har i uppdrag att tillhandahålla statliga planeringsunderlag och vägledning i *Planeringskatalogen*. Länsstyrelsernas iakttagelse är att de nationella myndigheternas vägledning har olika kvalitet avseende synliggörandet av kopplingen till nationella mål och då särskilt miljömål och Agenda 2030 målen. Det krävs ett utvecklingsarbete och en samordning mellan nationella myndigheter i framtagandet och aktualiseringen av planeringsunderlag och vägledning. För att åstadkomma en sådan samordning av underlag och vägledning krävs dialoger mellan nationella och regionala myndigheter samt likartade arbetssätt och metoder.

Boverket har sedan 2017 inskrivet i sin instruktion §2 p 4 att verka för samordning av de statliga myndigheternas arbete med att ta fram underlag för tillämpningen av 3–5 kap miljöbalken och plan- och bygglagen.

Naturvårdsverket har nyligen genomfört en målgrupps- och behovsanalys med planerare, chefer och beslutsfattare inom fysisk planering på kommuner, länsstyrelser och regionförbund. I denna framkom tydligt behovet av mer samordnade vägled-

ningar mellan centrala myndigheter och att underlag inom fysisk planering tillgängliggörs på ett enkelt sätt. Länsstyrelsernas *Planeringskatalog* finns som verktyg för ändamålet.

Arbetet ska samordnas med projekten inom Digitalt först. *Planeringskatalogen* är exempel på ett tillämpningsverktyg i att tillhandahålla nationella planerings- och kunskapsunderlag. På sikt kommer även kommunala underlag att finnas i *Planeringskatalogen*.

Åtgärden bygger vidare på tidigare samverkansåtgärder i Miljömålsrådet (med Naturvårdsverket och Boverket som drivansvariga) och även Boverkets och länsstyrelsernas projekt ÖP-resan.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Denna åtgärd syftar till att miljömålen ska få ett större genomslag i de statliga vägledningarna och planeringsunderlag i syfte att den fysiska planeringen i högre grad bidrar till generationsmålen, miljö kvalitetsmålen som en del av Agenda 2030 målen.

Boverket och länsstyrelserna ska i samverkan med övriga nationella myndigheter hitta gemensamma arbetssätt och metoder i framtagandet av planeringsunderlag och vägledningarna.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Samtliga miljömål.

Tidsplan för genomförande

Start i februari/mars 2019, avslutas i december 2019.

Ekosystemtjänster i fysisk planering

LÄNSSTYRELSENA I SAMVERKAN MED NATURVÅRDSVERKET.

Det här ska vi göra

Få igång och utveckla länsstyrelsernas arbete med att integrera ekosystemtjänster i verksamheten, med särskilt fokus på fysisk planering. Länsstyrelserna har i uppdrag att ta fram planeringsunderlag för ekosystemtjänster på regional nivå (i arbetet med regionala handlingsplaner för grön infrastruktur). Länsstyrelserna ska dessutom vägleda och bistå kommunerna så att ekosystemtjänsterna hanteras på ett bra sätt i planprocessen.

Boverkets vägledning för ekosystemtjänster i den byggda miljön behöver spridas till länsstyrelserna och användas i planarbetet. Länsstyrelsen Skåne har tagit fram en guide för hur länen ska komma igång med att integrera ekosystemtjänster i plan-

processen, med fokus på översiktsplanarbetet. Innehållet i vägledningen och guiden, samt de erfarenheter som samlats under arbetet behöver spridas till länsstyrelser och ge avtryck i länsstyrelsernas arbete med att ta hänsyn till och förstärka ekosystemtjänsterna i fysisk planering. Följande behov av fortsatt arbete finns under de kommande två åren:

- Fortsatt samverkan mellan länsstyrelserna
- Kompetensutveckling mellan sakområden inom länsstyrelsen
- Fortsatt samverkan mellan Naturvårdsverket, Boverket och länsstyrelserna
- Fortsatt samverkan mellan länsstyrelsen, regionen och kommunerna

Genomförandet samordnas med miljömålsrådsåtgärden ”Kommunikation om ekosystemtjänster genom etablerat nätverk för ekosystemtjänster”. Arbetet utgör en viktig fortsättning av miljömålsrådsåtgärden ”Genomför handlingsplaner för grön infrastruktur som avslutades 2018”.

Så här ska vi genomföra åtgärden

- Ett par personer inom RUS-gruppen⁷ fungerar som arbetsgrupp för åtgärden och samordnar arbetet. Representanter från Naturvårdsverket och Boverket deltar inom ramen för miljömålsrådsåtgärden *Kommunikation om ekosystemtjänster genom etablerat nätverk för ekosystemtjänster*. Vid behov kan en gemensam arbets- eller referensgrupp etableras.
- Seminarier för intresserade länsstyrelser om innehållet i guiden för länens arbete med ekosystemtjänster i planprocessen och om innehållet i Boverkets vägledning. Seminarierna genomförs i samarbete mellan länsstyrelserna, Naturvårdsverket och Boverket, antingen som fysiska möten eller webinarier.
- Workshop med berörda myndigheter om rollfördelningen mellan olika aktörer och nivåer i planeringssystemet när det gäller ekosystemtjänster. Samordnas med länsstyrelsernas arbete med att genomföra de regionala handlingsplanerna för grön infrastruktur (där ekosystemtjänster behöver lyftas fram mer konkret).
- Utveckling av ett nätverk av kontaktpersoner på länsstyrelserna, som hjälper till att etablera arbetsformer för och sprida kunskap om behovet av att integrera ekosystemtjänster i planprocessen till alla länsstyrelser. Nätverket byggs upp utifrån befintliga kontakter som finns för grön infrastruktur och miljömålsarbetet.

Därför behövs åtgärden

---

⁷ RUS (Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet) har en grupp för arbetet med ekosystemtjänster med representanter från flera länsstyrelser.

- Att arbeta för att skydda och utveckla förutsättningarna för ekosystemtjänster i den fysiska planeringen är ett sätt att möta flera samhällsutmaningar kopplade till bland annat folkhälsa, ett förändrat klimat, förlust av biologisk mångfald m.m.
- Kopplingen mellan länsstyrelsens olika uppdrag (framförallt genomförandet av de regionala handlingsplanerna för grön infrastruktur) och ekosystemtjänster behöver synliggöras och konkretiseras, bland annat finns behov av att tydliggöra och samordna statens arbete med ekosystemtjänster.
- Hållbar utveckling och arbete med ekosystemtjänster finns inbyggt i planprocessen. Dock saknas rutiner för HUR frågorna kopplas till ekosystemtjänster och kopplingen till planprocessen.
- Det finns en risk för att ekosystemtjänstfrågorna hamnar mellan stolarna internt på länsstyrelserna. Det finns behov av samordning mellan sakområden samt översyn av rutiner och checklistor m.m. Det handlar exempelvis om att verksamhetsområdena samhällsplanering och naturvård med flera sakområden bör samverka kring att ta fram kunskaps- och planeringsunderlag som rör ekosystemtjänster.
- Flera kommuner har behov av stöd från länsstyrelsen för att det nya etappmålet om att tillvarata och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer ska kunna nås.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Åtgärden kan leda till bättre integrering av ekosystemtjänsterna i den fysiska planeringen, samt i andra länsstyrelseuppdrag kopplade till exempelvis grön infrastruktur, friluftslivsmålen, folkhälsomålen och klimatanpassning.

Etablerade arbetsformer för och ökad kunskap om behovet av att integrera ekosystemtjänster i planprocessen till alla länsstyrelser.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Ett rikt växt- och djurliv, Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Levande sjöar och vattendrag, Storslagen fjällmiljö samt God bebyggd miljö.

Åtgärden bidrar till även till etappmålet om *Den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden* att integrera värdet av ekosystemtjänster i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt.

Tidsplan för genomförande

2019–2020

Mer naturbetesmarker och ekonomiskt bärkraftiga lantbruksföretag

NATURVÅRDSVERKET I SAMVERKAN MED JORDBRUKSVERKET,
LÄNSSTYRELSENA OCH RIKSANTIKVARIEÄMBETET.

Det här ska vi göra

Samverkansåtgärdens syfte är att ge länsstyrelserna ett kunskapsunderlag till stöd för en dialog med lantbrukare för att bidra till ekonomiskt bärkraftiga jordbruksföretag med inriktning på animalieproduktion på naturbetesmarker.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Samverkansåtgärden utgår från ett SLU⁸-projekt som tar fram fysiska förutsättningar för att skapa stora sammanhållna betesfällor för att öka lönsamheten och tillgången till ekologiskt nötkött. Inom projektet har rikstäckande (förutom fjällen) GIS-analyser gjorts utifrån SJV:s blockdatabas, LMV:s marktäckedata och vegetationskartor för att ta fram skikt med områden som är eller nyligen varit betesmark och som kan knytas samman med marker lämpliga att beta, t.ex. skog som omvandlas till betesmark efter slutavverkning, till större enheter/fällor.

SLU-projektet som avslutas 2019 tar fram underlag i två län, Kronoberg och Värmland, där man tar steget vidare från potentiella områden till att arbeta direkt med lantbruksföretag. Man har även studerat enskilda gårdar från Kronoberg till Torne-dalen som redan arbetat på detta sätt för att förbättra ekonomin.

Där SLU-projektet avslutas kan SJV och NV tillsammans med Lst ta vid i syfte att hitta potentiella områden och företag att arbeta vidare med i syfte att skapa ekonomiskt bärkraftiga animalieföretag i skogs- och mellanbygd. Lst kan komplettera analysen med andra inte rikstäckande digitala eller analoga kartunderlag såsom Ängs- och hagmarksinventeringen, gamla ortofoton eller ekonomiska kartan, häradskartan etc.

SLU-projektet är begränsat till nötproduktion, men samverkansåtgärden bör även kunna innefatta andra djurslag lämpliga för naturbetesmark.

Därför behövs åtgärden

Ekonomiskt bärkraftiga företag är en förutsättning för ett hållbart brukande av odlingslandskapet. Åtgärden kan på flera sätt bidra till livsmedelsstrategins mål om högre lönsamhet och stärkt konkurrenskraft för djurhållande företag, samt ökad andel konsumtion av svenskt kött.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Åtgärden bidrar till arbetet med odlingslandskapets biologiska mångfald, stärkt grön infrastruktur och insatser för pollinering, genom att stora sammanhängande

---

⁸ Produktion av ekologiskt nötkött och andra ekosystemtjänster vid naturbete på en mosaik med hagmark och skog. Projektkod 2014-9841-27878-41

Delprojektet 2. To investigate the physical possibilities and the land owners' interest in creating new large pasture-forest mosaics

betesfällor skapas där de betande djuren rör sig över större landskapsavsnitt innefattande naturbetesmarker, skogsmark och obrukad åker.

Samverkansåtgärden resulterar även i ett kunskapsunderlag över potentiella betesmarker att stängsla vid tillfällena av foderbrist pga. långvarig torka såsom 2018.

Ekonomiskt bärkraftiga företag med ökade arealer betesmark bidrar både till biologisk mångfald och grön infrastruktur. Om bete kombineras med viss skogsproduktion kan kolinbindning kompensera för betesdjurens utsläpp av klimatgaser.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv.

Tidsplan för genomförande

Preliminärt bedömt 2019 – 2021.

Miljökompensation

TRAFIKVERKET I SAMVERKAN MED NATURVÅRDSVERKET,
JORDBRUKSVERKET, SKOGSSTYRELSEN, RIKSANTIKVARIEÄMBETET SAMT
LÄNSSTYRELSERNA.

Det här ska vi göra

Denna åtgärd ska skapa ökad samsyn kring och bygga kapacitet för användningen av kompensation i infrastrukturprojekt. Åtgärden har som mål att identifiera principer och övergripande arbetssätt för effektiva kompensationsåtgärder.

Infrastrukturen har stor påverkan på miljön och landskapet. Rätt använd kan kompensation vara ett viktigt verktyg för att uppväga negativ påverkan som av olika skäl inte kan undvikas.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Intresset för kompensation är stort och flera utredningar om bl a ekologisk kompensation har gjorts under senare år. Med utgångspunkt från dessa arbeten skapas en gemensam syn på utmaningarna. Därefter ringas knäckfrågorna in och behandlas ytterligare. De viktigaste arbetssätten och samverkansmöjligheterna för en effektiv planering av kompensationsåtgärder identifieras och dokumenteras. Ett par pågående infrastrukturprojekt i olika planerings- och genomförandeskedan föreslås användas som exempel. Resultaten av denna miljömålsrådsåtgärd kan i en senare fas också testas i projekt.

Exempel på tidigare arbeten och pågående processer att samverka med och beakta:

- RAÄ FOU om kulturmiljökompensation
- SLU-projektet Miljökompensation vid väg- och järnvägsprojekt, 2014
- Miljösamverkan Sverige, projekt om ekologisk kompensation
- Nordiska Ministerrådets arbeten kring ekologisk kompensation
- Naturvårdsverkets handbok om ekologisk kompensation

- SOU 2017:34 Ekologisk kompensation
- Trafikverkets Riktlinje Landskap

Därför behövs åtgärden

Vid olika exploateringar kan allvarliga negativa konsekvenser för miljön kvarstå även om stor hänsyn tas vid planering och genomförande. Ibland kan denna miljöpåverkan uppvägas genom kompensationsåtgärder. Miljöbalken är inte i alla delar tydlig med hur detta ska hanteras och det råder olika syn på och tolkning av begreppet *miljökompensation*.

Syftet med denna MMR åtgärd är därför bl.a. att:

- skapa en gemensam terminologi kring miljökompensation,
- skapa samsyn kring de juridiska förutsättningarna för kompensation i infrastrukturprojekt,
- skapa en samsyn kring vad kompensation kan innebära och vilken påverkan som omfattas
- öka samverkan, främst mellan Trafikverket och länsstyrelserna, i praktisk planering och genomförande.

En fråga att ta ställning till är vilka miljöaspekter utöver biologisk mångfald (t.ex. natur- och kulturlandskap, vatten, buller etc.) som kan vara lämpliga att inkludera inom ramen för miljökompensation.

Vidare behöver kunskap om förutsättningar för kostnadseffektiv kompensation spridas och fördjupas.

Slutligen bör några lärande exempel lyftas fram.

Exempel på några viktiga faktorer att analysera:

- identifiering av lämpliga platser för kompensationsåtgärder,
- geografiska koppling och tidsperspektiv i förhållande till de miljövärden som går förlorade genom exploateringen,
- långsiktigt säkerställande av åtgärdens nytta, tex skötselåtgärder och avtal.

Omfattning och avgränsning bestäms i ett inledande skede av projektet.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Skapa bättre förutsättningar för att kunna utveckla och vidmakthålla transportinfrastruktur med minsta möjliga sammanlagda miljöpåverkan, i framtiden utan netto-negativ eller med positiv miljöpåverkan.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Främst landskapsmålen: Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv.

Tidplan för genomförande

Arbetet med att skapa samsyn genomförs främst under 2019. Därefter bör resultaten från denna åtgärd prövas i pågående projekt. Frågan är aktuell, inte minst i samband med en kommande utbyggnad av höghastighetsbanor.

Havs- och vattenförvaltning

Inga nya åtgärder initieras inom tema Havs- och vattenförvaltning. Arbete fortsätter med flera åtgärder som sedan tidigare ingår i temat. Två åtgärder har avslutats under verksamhetsåret.

Kust- och havsmiljön är starkt påverkad av fiske, marint skräp och exploatering av känsliga miljöer. I sjöar och vattendrag utgör fysisk påverkan ett stort problem och orsakar brist på naturlig vattendynamik och fria vandringsvägar. Övergödning, försurning och miljögifter utgör generella problem för våra vattenmiljöer. Belastningarna ger negativa konsekvenser för människor och ekosystem.

En hållbar havs- och vattenförvaltning innebär att ekosystemtjänster och vatten-resurser beaktas i fysisk planering, mark- och vattenanvändning och i brukande av naturresurser. Behovet av åtgärder är stort, inte minst för att komma tillrätta med kemisk och fysisk påverkan som skett under det förra seklet.

Genomförande av vattenförvaltningens åtgärdsprogram, i enlighet med EU:s ramdirektiv för vatten och havsmiljödirektiv, är av stor betydelse för att nå de vattenanknutna miljökvalitetsmålen. Insatserna för att förbättra tillståndet i vattenmiljöer ger effekt men arbetet går långsamt. Miljömålsrådets myndigheter avser att samverka där det krävs gemensam planering och samsyn i prioriteringar för att öka takten. Därutöver genomför respektive myndighet flera andra insatser för miljömålen, i samverkan med olika myndigheter, kommuner, bransch- och intresseorganisationer.

Åtgärderna rör flera av generationsmålet's strecksatser och främst miljökvalitetsmålen *Giffri miljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans och levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, samt Ett rikt växt- och djurliv.*

AVSLUTADE ÅTGÄRDER 2018

- **Kostnadseffektivt vattenskydd.**
Deltagande myndigheter: Trafikverket, Havs- och vattenmyndigheten, Livsmedelsverket, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Vattenmyndigheterna, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Sveriges kommuner och landsting (SKL).
I denna samverkansåtgärd har deltagarna tillsammans fördjupat sig i två Trafikverksprojekt som syftar till att skydda vatten av betydelse för dricksvattenförsörjning, genom att delta i pågående riskbedömningar och åtgärdsvalsstudier. Åtgärden syftade till att bygga en gemensam värdegrund och gemensamma principer kring problembild, prioriteringsgrunder, vad som bör åstadkommas och lämpliga åtgärder. Åtgärden har utöver ökad

samsyn och kunskapsutbyte också resulterat i bidrag till Trafikverkets arbete med att skydda vatten, bland annat bidrag till handboken Yt- och grundvat- tenskydd och i kommande Riktlinje Vatten. Åtgärds avslutades våren 2018.

- **Stärk förutsättningarna hantera målkonflikter och att beakta kultur- miljöer i planering och prövning av vattenvårdsåtgärder.**
Deltagande myndigheter: Riksantikvarieämbetet, Havs- och vattenmyndig- heten, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket.
En metod har tagits fram för att bedöma kulturmiljöers känslighet i sam- band med vattenvårdsåtgärder som innebär fysiska miljöanpassningar vid vattendrag. Förhoppningen är att den kan vara ett stöd i länsstyrelsernas tvärsektoriella arbete med att ta fram underlag för avvägningar mellan kul- turmiljö-, vattenvårds- samt energiintressena. En annan förhoppning är att metoden ska ge stöd till likartade bedömningar i landet. Metoden har presenterats vid olika sakområdesgemensamma fältseminarier samt konferenser och Riksantikvarieämbetet uppfattar att den redan har fått visst genomslag i en del länsstyrelserns arbete.

PÅGÅENDE ÅTGÄRDER

- **En samordnad plan för havsmiljöförordningens och vattenförvalt- ningsförordningens åtgärdsprogram.**
Deltagande myndigheter: Havs- och vattenmyndigheten, Boverket, Energi- myndigheten, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen, Sveriges geolo- giska undersökning (SGU), Trafikverket.
Under 2018 har HaV fört dialog om genomförande av uppdragen. Dialo- gen har skett inom Samhatt (Samordning Havs- och Vattenförvaltning), som är ett forum för utbyte av information om hur det går med genomfö- rande av havs- och vattenförvaltningens åtgärdsprogram samt för diskuss- ion om förbättring och effektivisering av åtgärdsarbetet. (Se Havs- och vat- tenmyndighetens årsredovisning)
- **Genomförande av planen för ett utökat skydd och förvaltning av ma- rina områden.**
Deltagande myndigheter: Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket.
Genomförandet av planen pågår på HaV dels i form av utlysning av sär- skilda åtgärdsprojekt som syftar till att genomföra handlingsplanen, dels genom att upprätta ett ramverk för inrättande och förvaltning av marina skyddade områden. Länsstyrelserna har också fått särskilda medel för att arbete med marint områdesskydd. I arbetet med att regionalisera planerna för marint områdesskydd har två samordnare anställts för att koordinera länsstyrelsernas arbete med de regionala handlingsplanerna. Länsstyrel- serna har också fått ökade resurser för handläggning för att öka takten i ar- betet med det marina områdesskyddet. (Se Havs- och vattenmyndighetens årsredovisning)

- **Bevarande och skydd av källmiljöer.**
Deltagande myndigheter: Sveriges geologiska undersökning (SGU), Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen, Artdatabanken.
 Åtgärden fortsätter även under 2019 för att utveckla arbetet med att föreslå bättre skydd för källor. Informationsinhämtning om källor har ökat genom framtagande av applikation, inom SGU:s kartläggning av grundvattentillgångar samt genom inventering av källor inom ramen för naturnära jobb i några områden i norra Sverige. Diskussion pågår kring källors betydelse i samband med framtagande av nya grundvattenförekomster inom vattenförvaltningen. Samverkan sker också med Källakademien som också tagit fram information om skydd av källor.
- **Utveckling av strategin för åtgärder inom vattenkraften.**
Deltagande myndigheter: Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Svenska Kraftnät.
 Under 2018 har dialogarbetet skett dels genom en nära samverkan med berörda nationella och regionala myndigheter i vägledningsarbetet, dels i mer regionala former genom de pilotprojekt om vattenkraft och miljö som pågår. En viktig del av dialogarbetet är också samverkan med vattenkraftbranschen i Energiforsks forskningsprogram om vattenkraft och miljö (Kraft och Liv i Vatten samt Krafttag ål). (Se Havs- och vattenmyndighetens årsredovisning)
- **Fysisk påverkan i jordbruksvatten – ett dialogprojekt mellan Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket.**
Deltagande myndigheter: Jordbruksverket, Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelserna, Vattenmyndigheterna.
 Myndigheterna arbetar med att ta fram underlag för avvägningar mellan vattenmiljö och jordbruk. Under 2018 har projektet arbetat med en sammanställning av åtgärder för att minska fysisk påverkan på vatten kopplad till jordbruk, en analys av hur kantzoner längs jordbruksvatten bör utformas samt en metod för att kvantifiera betydande negativ påverkan på nyttan med markavvattning. Resultatet ska användas som underlag för Havs- och vattenmyndighetens vägledning om kraftigt modifierade vatten (KMV). (Se Jordbruksverkets årsredovisning)
- **Utred omfattningen av trålfiskets skador på forn- och kulturlämningar på havets botten.**
Deltagande myndigheter: Riksantikvarieämbetet, Havs- och vattenmyndigheten, Statens Maritima museer.
 Under hösten 2017 genomfördes en förstudie med förslag på utformning av en huvudstudie. Arbetet slutförs och rapport färdigställs under 2019, och kommer att utgöra underlag till Riksantikvarieämbetets brettpupplagda utvärdering av kulturmiljöarbetet i miljömålssystemet som går under arbetsnamnet ”Kulturmiljööversikt 2019”. (Se Riksantikvarieämbetets årsredovisning)

- **Åtgärder mot PFAS-spridningen i ytvatten, grundvatten och dricksvatten – nationell samverkan.**
Deltagande myndigheter: Livsmedelsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Statens geotekniska institut (SGI), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).
 Livsmedelsverket, Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket driver ett nationellt nätverk om högfluorerade ämnen (PFAS). I nätverket deltar myndigheter, forskare, kommuner, länsstyrelser, dricksvattenproducenter och andra intressenter. Syftet är att sprida kunskap och öka möjligheterna till samarbete mot PFAS-spridningen i miljön. Under 2018 har två möten genomförts som bland annat tagit upp Europeiska kommissionens föreslagna revidering av Dricksvattendirektivet och förslag på gränsvärden för PFAS i dricksvatten. (Se Livsmedelsverkets årsredovisning)
- **Båtbottenfärger och miljöfarliga färgrester.**
Deltagande myndigheter: Transportstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket.
 Vi har fortsatt arbetet med att gå igenom befintliga regelverk för att kunna föreslå nya och enhetliga regler i syfte att minska miljöpåverkan av båtbotenfärger i vatten och på land. Efter önskemål från bransch och myndigheter genomfördes en repris av 2016 års konferens och workshop om dessa frågor. Fokus låg på att diskutera hinder, lösningar och aktörer för att minska miljöpåverkan. En inventering av befintlig forskning pågår för att identifiera kunskapsluckor. Vi har inlett en sammanställning av myndigheternas olika regler, riktlinjer, rekommendationer och vägledningar på området och även tagit fram en broschyr med rekommendationer om hur båtägare kan ta bort gammal båtbotenfärg på ett miljövänligt sätt. (Se Transportstyrelsens årsredovisning)
- **Samverkan kring toalettavfall från fritidsbåtar, på land och i vattnet.**
Deltagande myndigheter: Transportstyrelsen, Naturvårdsverket.
 Vi har påbörjat planeringen av en förstudie som ska genomföras 2018, där syfte är att utreda hur problematiken och regelverken ser ut samt vilka aktörer som är berörda och på vilket sätt de berörs. Även kartläggning av befintliga tekniska lösningar och mätningar av hur toalettavfall påverkar vattnet ska ingå i förstudien. Utifrån förstudien tar vi fram förslag på informationsinsatser som ska bidra till att ändra attityder och beteenden. (Se Transportstyrelsens årsredovisning)

Hållbar stadsutveckling

I temat Hållbar stadsutveckling kommer myndigheterna utöka sin samverkan med en ny åtgärd om scenarioanalys för klimatneutral bygg- och anläggningssektor. Arbetet fortsätter också med flera åtgärder som startade 2016–2018. Fem åtgärder inom temat har avslutats under verksamhetsåret.

Urbanisering och växande städer är en global trend, och Sverige är inget undantag. Sveriges befolkning har de senaste åren ökat kraftigt och som en följd ökar nu trycket på våra städer och inte minst behovet av nya bostäder i en redan ansträngd bostadsmarknad. Våra större tätorter växer och blir tätare, vilket medför utmaningar kring luftkvalitet, ljudmiljöer, dagsljus och grönytor. Det är en utmaning för lokala och regionala beslutsfattare att väga olika samhällsmål mot varandra.

Den fysiska planeringen med kommunala översiktsplaner och detaljplaner, regionala utvecklingsprogram samt nationella och regionala transportplaner har stor potential att bidra till att nå de nationella miljömålen. Det finns dock brister i användningen av miljöbedömningar och miljökonsekvensbedömningar för planer och program. Insatser behövs även för att förbättra inomhusmiljöer och byggnaders miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv.

Kommuner och regioner kan söka stöd för att utveckla kollektivtrafik och främja hållbara stadsmiljöer. Frågor rörande hållbara städer är centrala uppgifter för flera av Miljömålsrådets myndigheter, och regeringen har även inrättat ett Råd för hållbara städer, där några av Miljömålsrådets myndigheter ingår. Vi ska se till att Miljömålsrådets arbete inte dubbleras i Rådet för hållbara städer, utan tvärtom kompletterar detta arbete.

Åtgärderna rör flera av generationsmålets strecksatser och främst miljökvalitetsmålen *Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Giftfri miljö, Strålsäker miljö, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö* samt *Ett rikt växt- och djurliv*.

AVSLUTADE ÅTGÄRDER 2018

▪ **Jordbruksmarkens värden.**

Deltagande myndigheter: Jordbruksverket, Boverket, Länsstyrelserna.

Jordbruksverket, Boverket och länsstyrelserna har under 2017 och 2018 arbetat med frågan om exploatering av jordbruksmark. Resultaten från projektet har under året diskuterats med ett flertal kommuner i olika workshops. Projektet avslutades under 2018. (Se Jordbruksverkets årsredovisning.)

▪ **Hälsa som drivkraft i miljömålsarbetet och för hållbar utveckling.**

Deltagande myndigheter: Folkhälsomyndigheten, Boverket, Energimyndigheten, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, Livsmedelsverket, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Sveriges

geologiska undersökning (SGU), Strålsäkerhetsmyndigheten, Trafikverket, Transportstyrelsen, Sveriges kommuner och landsting (SKL).

Denna samverkansåtgärd har samlat aktörer som arbetar med miljömålsaspekter som har direkt eller indirekt påverkan på folkhälsa i syfte att identifiera hur en god och jämlik hälsa kan nyttjas som drivkraft i miljömålsarbetet. Vidare identifieras hur samverkan inom miljörelaterad hälsa på ett bättre och mer integrerat sätt kan stödja miljömålsarbetet och i det vidare arbetet mot en hållbar utveckling. Folkhälsomyndigheten har drivit åtgärden som har resulterat i tre publikationer.

- **Barns och ungas miljöer - nationell samordning.**

Deltagande myndigheter: Boverket, Folkhälsomyndigheten, Konsumentverket, Naturvårdsverket, Strålsäkerhetsmyndigheten, Movium/Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Statistiska centralbyrån (SCB), Skolverket.

Under 2018 har arbetet fokuserat på att slutföra en nationell kartläggning av landets skolgårdar. Statistiska Centralbyrån (SCB) har på uppdrag av Boverket kartlagt nästan alla landets 5000 skolor och studerat storleken på skolgården och hur den har förändrats i storlek mellan åren 2014–2017. Studien omfattar också tillgång till grönområde inom 300 meter från skolan i landets 33 största tätorter. Studien visar att den genomsnittliga friytan per elev har minskat med 3,7 kvm mellan 2014 och 2017. Minskningen beror på att eleverna blivit fler samtidigt som utrymmena blivit mindre. Boverket, Naturvårdsverket, Folkhälsomyndigheten, Skolverket, SLU och Movium anordnade ett frukostseminarium i maj 2018. Läs mer på Boverkets webbplats <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/barns-och-ungas-utemiljo/nationell-kartlaggning-visar-att-skolgardarna-krymper/>

- **Nationell tillsynsvägledning för UV-skyddade utemiljöer.**

Deltagande myndigheter: Strålsäkerhetsmyndigheten, Boverket, Folkhälsomyndigheten.

Syftet med samverkansåtgärden var att ge stöd till bättre UV-skyddade utemiljöer för barn och i slutändan minska risken för skador orsakade av för stor exponering av UV-strålning. På Strålsäkerhetsmyndighetens hemsida har SSM tillsammans med tankesmedjan Movium, som arbetar med hållbar stadsutveckling, tagit fram information, råd och tips om utemiljöer. Exempelvis finns beskrivningar av planeringsverktyg som vissa kommuner har använt i sin planering och tillsyn av utemiljöer.

<https://www.stralsakerhetsmyndigheten.se/omraden/sol-och-solarier/rad-och-rekommendationer/planera-for-sol-och-skugga-pa-forskolegardar-och-skolgardar/>

- **Utveckla upphandlingskriterier för inomhusmiljöer där barn kan bli exponerade för farliga kemikalier.**

Deltagande myndigheter: Kemikalieinspektionen, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Upphandlingsmyndigheten.

Under 2016 har myndigheterna diskuterat vad som är möjligt att genomföra tillsammans och vad respektive myndighet kan bidra med i arbetet. Under 2017

och 2018 har den gemensamma aktiviteten varit vilande. Åtgärden avslutas eftersom Upphandlingsmyndigheten redan gör en rad åtgärder inom området och behandlar det inom ramen för sin prioriteringsmodell. Miljömålsrådets myndigheter bjuds alltid in som experter i arbetet med kriterier och när annan samverkan är aktuell.

PÅGÅENDE ÅTGÄRDER

- **Storstadsutveckling – behov av undermarksplanering.**

Deltagande myndigheter: Sveriges geologiska undersökning (SGU), Boverket, Trafikverket

I en förstudierapport som presenterades i slutet av 2017 gavs förslag på åtgärder för att uppnå en bättre och hållbar storstadsutveckling med fokus på undermarken. Baserat på dessa förslag har arbete fortskridit under 2018 i ett samarbete mellan SGU och Trafikverket. Ett seminarium om undermarksplanering och fördjupad översiktsplan hölls i juni och SGU deltog med bidrag vid ACUUS internationella konferens i november 2018. Ett samarbete har också etablerats med Chalmers och Luleå Tekniska Universitet för att driva dessa frågor vidare.

- **Förstudie om framtagande av nationellt system för ökad spårbarhet av radionuklider i kontaminerad torv- och trädbränsleaska**

Deltagande myndigheter: Strålsäkerhetsmyndigheten, Boverket, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning (SGU).

En förstudie över möjliga och effektiva rapporteringsvägar mellan myndigheter och verksamhetsutövare som producerar och hanterar torv- och trädbränsleaska avseende rapportering av radionuklider i aska genomförs under 2018-2019. Uppstartsmöte för samverkansåtgärden har genomförts den 28 augusti respektive den 5 november 2018. Kommande aktiviteter inom samverkansåtgärden inkluderar t.ex. fortsatt diskussion angående vägledning kring miljörapporteringsföreskriften samt erfarenhetsutbyte med den pågående utvecklingen av ett nytt system för spårbarhet för farligt avfall (FASS). Resultatet från förstudien kommer att ligga till grund för det nationella systemet för ökad spårbarhet av kontaminerad aska, vilket planeras implementeras under 2019.

- **Samverkan om genomförandet av förslag inom den nationella handlingsplanen för radon.**

Deltagande myndigheter: Strålsäkerhetsmyndigheten, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelserna.

Handlingsplanen, som SSM har tagit fram i samverkan med berörda myndigheter, beslutades av myndigheten i februari 2018. Samverkansåtgärden har initierats i slutet av 2018 och kommer genomföras under 2019. Åtgärdens övergripande målsättning är att förbättra stödet till kommunerna när det gäller hantering av frågor om radon samt att förbättra möjligheten till att följa kommunernas verksamhet inom radonområdet.

Miljömålsrådets nya åtgärder 2019

Scenarioanalys för klimatneutral bygg- och anläggningssektor

TRAFIKVERKET I SAMVERKAN MED BOVERKET OCH NATURVÅRDSVERKET

Det här ska vi göra

Gemensam scenarioanalys för bygg- och anläggningssektorn som ska kunna visa nyttan från insatta åtgärder och styrmedel.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Första steget i åtgärden är en förstudie som tar fram underlaget en gemensam scenarioanalys kan grundas på. Förstudien ska kartlägga vilka analyser och verktyg som finns i dagsläget. Förstudien kan hämta stöd i metodformulering från den liknande scenarioanalys Boverket och Naturvårdsverket genomfört för byggnader, samt genom beskrivning av tillståndet, övergripande trender, samt möjliga åtgärder och styrmedel som ska kunna studeras. Förstudien leds av Trafikverket, med konsultstöd. Övriga myndigheter bidrar med relevant information och deltar i form av projektgrupp. Efter förstudien beslutas ambitionsnivå och upplägg inklusive tidsplan för fortsatt arbete med att genomföra scenarioanalysen.

Därför behövs åtgärden

Boverket har tillsammans med Naturvårdsverket tagit fram scenarier kopplade till byggprognos och olika tillväxtfaktorer för byggsektorn. Den analysen avser byggnader, och där identifieras ett behov av att även kunna koppla på strukturella effekter, d.v.s. bl. a transportinfrastruktur. Vidare anger både Sveriges klimatpolitiska ramverk, och färdplanen för bygg- och anläggningssektorn att klimatneutralitet ska uppnås senast 2045.

Åtgärder krävs för att nå målet om klimatneutralitet. Dels behöver åtgärder ske på en praktisk nivå i enskilda projekt eller enskilda frågor. För detta finns i dagsläget initiativ på gång, som exempelvis den vägledning för klimateffektivt byggande som tas fram inom anläggningsforum. Dels behöver vi även kunna se till helheten på en samhällsplanerarnivå och klargöra hur olika beslut och styrmedel påverkar möjligheten att nå målet. Detta behöver göras samlat för bygg- och anläggningssektorn och inte för enskilda komponenter var för sig för att säkerställa att åtgärder och styrmedel som införs är effektiva och samverkar i strävan mot målen. Vidare finns starka kopplingar mellan de två sektorerna där infrastruktursatsningar kan generera stort byggande i ett område, och vice versa.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Åtgärden förväntas bidra till ett mer miljö- och klimatanpassat byggande genom att den möjliggör större förståelse för åtgärder och styrmedel. Vidare kan den möjliggöra cirkulär ekonomi, och utveckla systemkunskap, som sedan kan exporteras och

på så sätt få större effekter. Mer effektiva åtgärder kan även bidra till en hållbar omställning av industrin.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Huvudsakligen beaktas följande mål;

- Begränsad klimatpåverkan
- God bebyggd miljö
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Giftfri miljö
- Ingen övergödning

Tidsplan för genomförande

Scenarioanalysen beräknas pågå under 3 år, med kontrollstation i november 2019 för att bestämma premisser för det fortsatta arbetet.

Hållbara transporter

En ny åtgärd startas i temat Hållbara transporter. Den handlar om livscykelanalys för transportinfrastruktur. Arbete fortsätter med en åtgärd som startade 2017. Fyra åtgärder har avslutats under verksamhetsåret.

Det svenska transportsystemet är i dagsläget starkt beroende av fossila bränslen och inrikes transporter svarar för nästan en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Förutom klimatpåverkan skapar transporter också problem kopplat till luftkvalitet, försurning, övergödning, buller och barriärer för människor och djur. För att bygga upp ett långsiktigt hållbart transportsystem måste vi ändra vårt beteende och samhällsplanera smartare.

Klimatomställning och övergång till förnybar energi hör till regeringens prioriterade frågor. Initiativ för att främja kollektivtrafik och utfasning av fossila drivmedel har tagits. Flera av Miljömålsrådets myndigheter bedriver omfattande arbete för att förbättra transporternas miljömässiga hållbarhet. Det sker i ordinarie verksamhet och inom ramen för särskilda regeringsuppdrag, inte minst Energimyndighetens regeringsuppdrag att samordna omställningen till fossilfri transportsektor (SOFT)⁹.

Åtgärderna rör flera av generationsmåletns strecksatser och bland miljö kvalitetsmålen främst *Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, God bebyggd miljö* samt *Ett rikt växt- och djurliv*.

AVSLUTADE ÅTGÄRDER 2018

- **Samverkan om cykling.**

Deltagande myndigheter: Trafikverket, Boverket, Energimyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Transportstyrelsen.

Åtgärden startades för att identifiera insatser inom cykling som förutsätter myndighetssamverkan för ett effektivt genomförande, utifrån vad som står om cykling i transportpolitisk proposition, regeringens cykelstrategi och uppdrag till myndigheterna i dessa sammanhang. Ingående myndigheter konstaterade efter uppstart att man inte kunde finna ämnen för samverkan som inte redan hanteras den myndighetssamverkan som finns i andra konstellationer och regeringsuppdrag. Ytterligare samverkan bedömdes inte ge mervärde, och därmed avvecklades åtgärden i förtid.

- **Minskad andel dubbade däck i tätort.**

Deltagande myndigheter: Trafikverket, Transportstyrelsen, Sveriges kommuner och landsting (SKL).

Transportstyrelsen och Trafikverket har utifrån befintlig kunskap kring olika

---

⁹ <http://www.energimyndigheten.se/klimat--miljo/fossilfria-transporter/nationell-strategi-for-att-stalla-om-till-en-fossilfri-transportsektor/>

däcks för- och nackdelar, t.ex. för trafiksäkerhet och luftkvalitet, samt utifrån respektive myndighets uppdrag tagit fram en gemensam budskapsplattform kring vinterdäcksväl med syfte att påverka utvecklingen i en positiv riktning.

- **Moderna bromsblock – en förstudie.**

Deltagande myndigheter: Transportstyrelsen, Trafikverket.

Transportstyrelsen och Trafikverket har samarbetat kring en utredning av effekten av olika styrmedel och åtgärder för att påskynda en ersättning av högbullrande bromsblock av gjutjärn till moderna lågbullrande kompositbromsblock på godsvagnar. Utredningen har analyserat effekter av administrativa styrmedel i form av tvingande krav med olika geografisk utbredning men även kompletterande styrmedel och åtgärder på övergripande nivå. Tre förslag till fortsatt arbete lämnas i rapporten, som finns tillgänglig på Transportstyrelsens webbplats.

- **Transportplanering 2.0.**

Deltagande myndigheter: Trafikverket, Boverket, Energimyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Trafikanalys, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Åtgärden handlar om hur planeringssystemet skulle kunna utvecklas för att bättre hantera hållbarhetsaspekter. Åtgärden har resulterat i en rapport som överlämnades till Näringsdepartementet i december 2018. Åtgärden har också resulterat i ökad ömsesidig förståelse hos de deltagande aktörerna.

PÅGÅENDE ÅTGÄRDER

- **Flygbuller i fjällen.**

Deltagande myndigheter: Transportstyrelsen, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket.

Vi arbetar med att göra en jämförelse med utredningen om buller från luftfarten som genomfördes 2007, i syfte att kunna bedöma om bullret i fjällen har ökat. En konsekvensutredning av ett föreskriftsförslag med rapporteringskrav för flygoperatörer som flyger i vissa skyddade fjällområden är under framtagande.

Miljömålsrådets nya åtgärder 2019

Vägledning LCA för transportinfrastruktur

TRAFIKVERKET I SAMVERKAN MED BOVERKET OCH
TRANSPORTSTYRELSEN.

Det här ska vi göra

Ta fram en vägledning för tillämpning av livscykelanalys (LCA) i beslutsunderlag för planering och projektering av transportinfrastruktur motsvarande den vägledning Boverket tagit fram för byggsektorn i en tidigare miljömålsrådsåtgärd. Vägledningen ska publiceras på svenska i webbformat och Trafikverket ska vara ansvariga för dess uppdatering.

Så här ska vi genomföra åtgärden

En nordisk vägledning för LCA av transportinfrastruktur är under utveckling, men den publiceras i rapportform och på engelska. Vidare är dess framtida förvaltning och uppdatering inte fastslagen, varför den inte är optimal för utbredd tillämpning i Sverige. Vidare har Boverket tagit fram en vägledning för LCA för byggnader, där Trafikverket har medverkat. Vägledningen kan utformas med grund i, och inspiration av, dessa dokument.

Därför behövs åtgärden

Enligt det klimatpolitiska ramverket ska Sverige vara klimatneutralt till 2045. För att säkerställa detta är det viktigt att studera hela livscykeln vid all ny- och ombyggnation, samt förvaltning av transportinfrastruktur för att säkerställa att åtgärder utvärderas på ett enhetligt sätt utifrån samma kriterier. LCA är en mycket lämplig metod för att på ett strukturerat angreppssätt analysera och kvantifiera miljöpåverkan.

Åtgärden syftar till att ta fram en vägledning för tillämpning av LCA i beslutsunderlag i planering och projektering av transportinfrastruktur, då sådan saknas idag. De underlag och metoder som krävs för att tillämpa ett LCA-perspektiv inom området är utvecklade, men dessa är svåra att applicera. En tydlig vägledning om hur LCA kan tillämpas i olika typer av beslut som rör transportinfrastruktur behövs därför.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Åtgärden förväntas bidra till ett miljö- och klimatanpassat byggande sett till transportinfrastrukturens hela livscykel.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

LCA-perspektivet är nödvändigt för att adressera flera miljömål i anläggningssektorn. Huvudsakligen beaktas följande mål;

- God bebyggd miljö

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Giftfri miljö
- Ingen övergödning

Tidsplan för genomförande

Framtagandet av vägledningen förväntas påbörjas i september 2019, och förväntas vara färdig till slutet av 2020.

Resurseffektivitet

I temat Resurseffektivitet tillkommer två nya åtgärder 2019. De handlar om hållbar utvinning av omställningsmineral samt metoder för att kvantifiera hälsorelaterade kostnader och vinster av miljörelaterade åtgärder. Arbetet fortsätter med två tidigare initierade åtgärder inom detta tema och två åtgärder har avslutats under verksamhetsåret.

Nyttjande av icke förnybara råvaror samt resurser och tjänster från ekosystemen leder, tillsammans med föroreningar, till ett högt och ökande tryck på miljön. Tilltagande konsumtion driver produktion och efterfrågan på biomassa, energi, mineraler, metaller, livsmedel, mark och vatten. Avfallshanteringen förbättras successivt i Sverige och mer avfall återvinns. Kretsloppen blir mer resurseffektiva men förekomsten av farliga ämnen i kemiska produkter och varor ökar globalt.

Resurseffektivitet mäter förhållandet mellan samhällets belastning på naturen och graden av ekonomisk tillväxt. Öka resurseffektivitet innebär att producera mer med mindre utnyttjad mängd råvaror, minska och på sikt stoppa resursutarmningen och minska avfallsmängderna. Vi behöver förändra drivkrafter och konsumtionsmönster, och optimera produktionsprocesser. Det är en viktig del i den samhällsomställning som behövs för att nå miljömålen.

EU:s Färdplan för ett resurseffektivt Europa och utvecklingen av en europeisk strategi för cirkulär ekonomi bildar ett politiskt ramverk för resurseffektivitet och avfallshandling. Miljöbalken innehåller allmänna hänsynsregler om resurseffektivitet, produktval, lokalisering och samhällsekonomiska rimlighetsavvägningar som gäller för all verksamhet som omfattas av miljöbalken. Sveriges nationella avfallsplan och det nationella avfallsförebyggande programmet driver en positiv utveckling mot ökad resurseffektivitet.

Åtgärderna rör flera av generationsmålets strecksatser och i förlängningen samtliga miljö kvalitetsmål, men främst miljö kvalitetsmålen *Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö, och Ett rikt växt- och djurliv.*

AVSLUTADE ÅTGÄRDER 2018

- **Vägledning/information och dialog med bygg- och fastighetssektorn om livscykelanalyser för byggnadsverk.**
Deltagande myndigheter: Boverket, Energimyndigheten, Kemikalieinspektionen, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Trafikverket, Transportstyrelsen.
Boverket påbörjade arbetet med att ta fram en vägledning om livscykelanalyser

för byggnadsverk 2017. Planen var att publicera vägledningen på Boverkets webb i dec2017/jan 2018, men arbetet försenades. Vägledningen publicerades i juli 2018. Nästa steg blir att stämna av materialets användbarhet och begriplighet externt samt vilka delar som behöver utvecklas och fördjupas. Boverket har fått ett nytt regeringsuppdrag om att utveckla denna vägledning. (Se Boverkets årsredovisning)

- **Materialförsörjningsplanering.**

Deltagande myndigheter: Sveriges geologiska undersökning (SGU), Boverket, Länsstyrelserna, Trafikverket.

Inom åtgärden materialförsörjning har fokus varit på stöd till länsstyrelserna i deras arbete med materialförsörjningsplanering och samarbete avseende underlag för materialförsörjningsplanering. I samarbete med länsstyrelserna i Stockholms och Uppsala län har en rapport tagits fram som beskriver förutsättningar till en hållbar ballastförsörjning i denna region <http://resource.sgu.se/produkter/sgurapp/s1809-rapport.pdf>. Rapporten beskriver regionens utmaningar avseende råvaruförsörjning utifrån perspektiven: behov av material, motstående intressen och geologiska förutsättningar. Slutsatserna från rapporten har presenterats på en planträff för kommunerna i Uppsala län. SGU har även gett stöd till länsstyrelserna i Kalmar och Östergötlands län i deras arbete med att ta fram materialförsörjningsplaner. Stödet har främst avsett geologiska förutsättningar till att ta fram bergmaterial.

PÅGÅENDE ÅTGÄRDER

- **Nationell samverkan – minskat matsvinn i livsmedelskedjan.**

Deltagande myndigheter: Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Länsstyrelserna, Naturvårdsverket.

Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Jordbruksverket driver Samverkansgruppen för Minskat Matavfall (SaMMA) som omfattar drygt 200 aktörer. I nätverket ingår myndigheter, forskare, intresseorganisationer och branschen. Under 2018 har två möten genomförts med fokus på att sprida arbetet med den nya nationella handlingsplanen för minskat matsvinn *Fler gör mer*. Utöver den stora samverkansgruppen har en mindre myndighetsgrupp träffats mer regelbundet. (Se Livsmedelsverkets årsredovisning).

- **Användning av livsmedelsavfall till foder.**

Deltagande myndigheter: Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Naturvårdsverket.

Myndigheterna samarbetar i ett projekt som handlar om att utreda om livsmedelsavfall kan användas som foder. Projektet faller även inom Livsmedelsverkets ”Fler gör mer – Handlingsplan för minskat matsvinn 2030”. Utredningen har målet att öka kunskapen om den relevanta lagstiftningen och fånga upp de hinder och möjligheter som olika aktörer ser, och därmed öka möjligheten att nå målet att en större del av de livsmedel som inte kan konsumeras av människor kan användas till foder. Arbetet påbörjades under hösten 2018 och ska slutredovisas under våren 2019. (Se Jordbruksverkets årsredovisning.)

Miljömålsrådets nya åtgärder 2019

Hållbar utvinning av Omställningsmineral för en grön framtid

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING (SGU) I SAMVERKAN MED NATURVÅRDSVERKET, ENERGIMYNDIGHETEN, LÄNSSTYRELSENA OCH I SAMRÅD MED GRUVNÄRINGEN

Det här ska vi göra

SGU och Naturvårdsverket vill påbörja samverkan för att identifiera vägar framåt för hantering av målkonflikter avseende utvinning och återvinning av omställningsmineraler för en grön framtid. Myndigheterna ska tillsammans och med andra skapa bättre möjligheter till utvinning och återvinning i Sverige av de metaller som behövs för grön omställning, för till exempel elbilar, batterier, sol- och vindkraft.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Åtgärden har ett kommunikativt och ett utredande uppdrag. Den kommunikativa delen ska öka förståelsen för de värdekedjor som behöver fungera för att vi ska kunna bidra till grön omställning, till att uppnå Parisavtalet och Agenda 2030.

Den utredande delen kan indelas i två delar. Den ena ska identifiera hinder och vid behov föreslå ändringar i styrmedel för att skapa en mer effektiv och säker tillståndsprocess, för alla sakägare. Och göra internationella utblickar mot länder som infört i sina tillståndsprocesser en prövning av hur man bidrar till att lösa de globala utmaningarna.

Det av stor vikt att åtgärden genomförs med ett cirkulärt perspektiv, för att säkra framtida hållbarhet och tillgång till material samt för att minska energiåtgången. Därför ska den andra delen fokusera på förbättrade flöden för metallåtervinning och återanvändning. Vissa metaller återvinns till nästan hundra procent, för andra är graden betydligt lägre. Varför är det så, vilka hinder finns, vilka utmaningar står företag och samhälle inför i arbetet med att öka återvinningsgraden? Vilka är de tekniska utmaningarna? Finns det styrmedelshinder? Produktdesign kan spela en viktig roll som dels kan bidra till materialbesparingar men även underlättar återanvändning och återvinning. Vad driver den framåt?

Därför behövs åtgärden

Åtgärden syftar till, att i samklang med generationsmålet och med behoven i Parisavtalet och Agenda 2030, Sverige ska kunna bidra till den råvaruförsörjning som kommer att behövas för grön omställning, lokalt nationellt och globalt. Åtgärden är angelägen, Europa är starkt importberoende av de råvaror som behövs, det finns långt ifrån tillräckligt redan brutet material för att kunna återvinna så det möter efterfrågan – och dessutom ligger effektiv återvinning av hightech-metaller långt efter den för basmetaller och ädelmetaller. Det kommer ta lång tid innan vi når en

massbalans som gör att vi kan uppnå en cirkulär ekonomi. Vad kan och behöver göras för att stötta utvecklingen mot ett cirkulärt samhälle?

Det har startats mycket få nya gruvor i Sverige och Europa det senaste decenniet och en viktig orsak till detta är bl.a. okunskap, om varför gruvor behövs, och hur man ska utforma lagstiftningen så att man får en funktionell tillståndsprocess, där miljökraven är höga men också rimliga.

Europa har kunnat importera de nödvändiga råvarorna för elbilar, batterier, vind- och solkraftverk för att ta några exempel, från den globala marknaden, men det geopolitiska läget är skört och det blir allt svårare för industrin att säkra sina behov. Om Europa ska kunna bibehålla sitt välstånd och bidra till de globala utmaningarna är det helt nödvändigt med inhemsk produktion och Sverige är ett av de länder som har geologiska förutsättningar att kunna bidra.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Effekt mål – minskade koldioxidutsläpp genom att öka möjligheten att sourca de råvaror som behövs för grön teknologi.

Åtgärden bidrar till dessa mål

Genom att med god miljöprestanda öka produktionen av primära och sekundära råvaror i Sverige så bidrar vi till att minska exporten av miljöproblem till andra länder och kommande generationer.

Tidsplan för genomförande

Preliminärt två år.

Utreda möjligheten att tillämpa befintliga metoder för att ekonomiskt kvantifiera hälsorelaterade effekter av miljörelaterade åtgärder

FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN OCH TRANSPORTSTYRELSEN I SAMVERKAN MED BOVERKET, KEMIKALIEINSPEKTIONEN, NATURVÅRDSVERKET, SGU, STRÅLSÄKERHETSMYNDIGHETEN OCH TRAFIKVERKET

Det här ska vi göra

Inom samverkansåtgärden planeras att identifiera vilka befintliga modeller/verktyg som finns i dag som kan visa på hälsorelaterade konsekvenser av miljöåtgärder i ekonomiska termer, samt vilka data som behöver tas fram för att ligga till grund för dessa analyser.

Förutom de miljömålsmyndigheter som ingår i samverkan kommer bl a Trafa, SLL, SKL, VTI samt universitet med berörd forskning att tillfrågas om deltagande och bidrag till arbetet.

Så här ska vi genomföra åtgärden

I ett första steg samlas de ingående myndigheterna för att tillsammans identifiera och sammanställa de olika modeller och verktyg som används på myndigheterna idag för prioritering och som hjälpmedel vid beslut. Vi kommer även att kartlägga inom vilka områden behov av ekonomiska modeller har framförts, samt vilka data som behövs för samhällsekonomiska analyser av miljörelaterad hälsopåverkan. I det vidare arbetet kommer även forskare att bjudas in.

Samverkansåtgärden avser initialt att besvara följande frågor:

- Vilka ekonomiska modeller finns redan som tar hänsyn till hälsa i samhällsplaneringen?
- Om möjligt beskriva situationer för när de olika modellerna är mest användbara
- Vilka data eller effektsamband behövs för att kunna använda hälso- eller samhällsekonomiska analyser för miljörelaterad hälsa?
- Går det att tillämpa befintliga ekonomiska modeller för att kunna beräkna kostnader/vinster för hälsa med avseende på åtgärder i miljön?

Därför behövs åtgärden

Vi har tidigare konstaterat att ekonomiska analyser för miljörelaterad hälsa, och i synnerhet jämlikhet i hälsa, skulle behöva utvecklas inom miljömålsarbetet¹⁰. Ett verktyg som kan visa konsekvenser i samhällsekonomiska termer, både i form av kostnader och besparingar, skulle kunna utgöra ett viktigt beslutsunderlag i samhälls-, trafik- och stadsplaneringen.

Syftet med denna samverkansåtgärd är att myndighetsgemensamt se över möjligheten att tillämpa befintliga ekonomiska metoder för att ekonomiskt kvantifiera hälsorelaterade effekter av miljörelaterade åtgärder. Detta arbete kan utgöra ett viktigt stöd inte bara nationellt utan även för länsstyrelser, kommuner och landsting.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Hälsa och miljö är förknippade med varandra och de miljöåtgärder som beslutas påverkar människors hälsa. En åtgärd som gynnar miljön gynnar i de flesta fall även hälsan, men även åtgärder som gynnar miljön kan visa sig gynna vissa delar av befolkningen men missgynna andra.

Åtgärden ska i förlängningen leda till att belysa samhällets hälsorelaterade kostnader och besparingar vid olika åtgärder i den fysiska miljön som idag inte räknas in. I ett kortare perspektiv ska åtgärden leda till bättre kunskap om metoder för hälsorelaterade kostnader och vinster, och till att identifiera vilken data som krävs för att metoderna ska kunna appliceras i samhälls-, trafik- och stadsplaneringen.

---

¹⁰ Resultat från samverkansåtgärd Hälsa som drivkraft för miljömålsarbete och för hållbar utveckling

Detta har synergieffekter med de folkhälsopolitiska och de transportpolitiska målen, klimatmålen, friluftlivsmålen samt målen för samhällsplanering, boende och byggande.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Då effekten av denna åtgärd på längre sikt avser skapa ekonomiska incitament för att planera för god hälsa, bidrar den främst till miljö kvalitetsmålen om en God byggd miljö, Giftfri miljö, Frisk luft, Säker strålmiljö och Begränsad klimatpåverkan samt Generationsmålet om strecksats om hälsa.

Tidsplan för genomförande

Under första halvan på 2019 kommer en workshop att hållas med deltagande myndigheter där det vidare arbetet kommer att utkristalliseras. I detta första steg kommer följande frågor att diskuteras:

- Vilka ekonomiska modeller finns redan som tar hänsyn till hälsa i samhällsplaneringen?
- För vilka situationer är de olika modellerna mest användbara?

Innan sommaren 2020 kommer följande frågor att behandlas:

- Vilka data eller effektsamband behövs för att kunna göra använda hälso- eller samhällsekonomiska analyser för miljörelaterad hälsa?
- Går det att tillämpa befintliga ekonomiska modeller för att kunna beräkna kostnader/vinster för hälsa med avseende på åtgärder i miljön?

